

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Bc. Gabriela Bartošová

**Koncepce populační politiky jako součásti
sociální politiky státu a informovanost
mladých lidí o její realizaci.**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Knausová, Ph.D.

2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne:

Poděkování:

Ráda bych chtěla poděkovat paní PhDr. Ivaně Knausové, PhD. za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

OBSAH

Úvod.....	5
I. TEORETICKÁ ČÁST	6
1. Vymezení základních pojmů.....	6
2. Rodina	13
2.1. Tradiční, moderní a postmoderní rodina.....	13
2.2. Problémy současné rodiny	16
3. Sociální politika	24
3.1. Principy sociální politiky	25
3.2. Objekty a subjekty sociální politiky.....	26
3.3. Funkce sociální politiky	27
3.4. Nástroje sociální politiky	28
4. Populační politika	30
4.1. Zakládání rodiny	31
4.1.1. Manželství a rodičovství	33
4.1.2. Porodnost	36
4.1.3. Bytová politika.....	38
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	41
5. Cíl výzkumného šetření	41
6. Metody výzkumného šetření.....	42
7. Výzkumný soubor	45
8. Způsob zpracování dat	47
9. Analýza výsledků výzkumného šetření.....	48
10. Shrnutí výsledků výzkumného šetření	62
Závěr	65
Seznam použité literatury a pramenů.....	67
Příloha číslo 1.....	72

Úvod

Rodina je pro člověka velmi důležitá součást jeho života. V posledních několika letech se podoba rodiny mění a také se často hovoří o krizi rodiny. Je potřeba si uvědomit, že i přes různé problémy je právě rodina základem společnosti a sama společnost by se měla snažit o posílení rodinného života. Pro každého z nás rodina představuje domov, tedy místo, které nám přináší pocit bezpečí, lásky a jistoty. To, jak bude vypadat česká rodina v budoucnu, závisí na dnešní mladé generaci a je otázkou, zda stát prostřednictvím sociální a populační politiky dokáže tyto mladé lidi motivovat k založení rodiny.

Cílem této diplomové práce je popsat sociální politiku státu ve vztahu k mladým lidem se zřetelem na možnosti populační politiky a popsat problematiku cílů, typů a nástrojů populační politiky a kvantitativním výzkumným šetřením zjistit, jaká je informovanost či povědomí mezi mladými lidmi o těchto nástrojích a jaké jsou představy mladých lidí do budoucna v oblasti zakládání rodiny.

Tato diplomová práce se tedy skládá ze dvou částí. Část teoretická je zaměřena v první kapitole na vymezení základních pojmů, které souvisí s tématem této práce. V druhé kapitole se seznámíme s popisem rodiny, s její tradiční, moderní a postmoderní podobou a také si přiblížíme problémy, které se ve spojitosti se současnou podobou rodiny ve společnosti objevují. Třetí kapitola se zabývá sociální politikou státu a jejími principy, funkcemi a nástroji, které jsou ve vztahu k rodině realizovány. Poslední, čtvrtá, kapitola teoretické části této diplomové práce je věnována populační politice státu a jejím nástrojům, které jsou využívány v oblasti zakládání rodiny.

Druhá část této diplomové práce je část výzkumná. V této části se seznámíme s cíli a metodami výzkumného šetření, popisem výzkumného souboru a způsobem zpracování dat, dále s analýzou a shrnutím výsledků kvantitativního výzkumného šetření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části diplomové práce se budeme nejdříve zabývat v první kapitole vymezením základních pojmů, které souvisí s touto prací. V druhé kapitole se zaměříme na rodinu, především na její tradiční, moderní a postmoderní podobu a také se blíže seznámíme s problémy, které se týkají současné rodiny. Třetí kapitola je věnována sociální politice a charakteristice jejich cílů, principů, funkcí a nástrojů. V poslední kapitole teoretické části si popíšeme populační politiku a s ní související zakládání rodiny, manželství, porodnost a bytovou politiku se zaměřením na mladé lidi.

1. Vymezení základních pojmů

V této diplomové práci se zabýváme rodinou, sociální a populační politikou státu a proto si v následující úvodní kapitole nejdříve tyto základní pojmy obecně charakterizujeme.

Rodina

Rodina je považována za nejstarší a základní sociální jednotku společnosti (Krebs a kol., 2010, s. 374). Už na střední škole nás učí, že rodina je základem státu.

Do dnešní doby však neexistuje přesná a jednotná definice tohoto pojmu. V posledních několika letech se diskutuje o tom, co to vlastně rodina je. Můžeme tak označit manželský pár s dětmi nebo matku, otce a děti bez ohledu na právní stav nebo i partnery stejného pohlaví, kteří spolu chtějí vychovávat děti (Tomeš a kol., 1995, s. 108)?

Matoušek definuje rodinu v užším slova smyslu jako skupinu lidí, které pojí pokrevní pouto nebo právní svazky jako sňatek či adopce. V širším slova smyslu tak označuje skupinu osob, která tvoří rodinu na základě vzájemné náklonnosti (Matoušek, 2008, s. 177).

Typy rodiny

Rodina, jako společenská skupina, se může vyskytovat v různých podobách. Může mít různou velikost, různé vnitřní členění nebo vnější vazby s okolím. Jejím jádrem však stále, a to ve většině společností, zůstává manželský pár složený z muže a ženy, dále rodičovství a sourozenectví (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009, s. 106). Takovouto rodinu nazýváme **nukleární** rodinou a její součástí jsou rodiče a jejich děti, tedy je to rodina dvougenerační. Rodina může být i **rozšířená** a to pokud zahrnuje více než dvě generace svých členů. **Orientační** rodinou označujeme rodinu, do které se jedinec narodí. Další podobou rodiny je rodina **prokreační**, což je rodina, kterou jedinec sám založí sňatkem nebo tím, že má děti (Matoušek, 2008, s. 177).

Rodinu, kde žijí manželé či partneři spolu se svými dětmi, nazýváme rodinou **úplnou**. Druhým typem je rodina **neúplná**, kdy v rodinné domácnosti žije pouze jeden rodič s dítětem. Počet takovýchto rodin se v České republice zvyšuje. Neúplná rodina vzniká rozvodem, smrtí jednoho z manželů či partnerů nebo rozhodnutím ženy přivést na svět dítě bez uvedení otce (MPSV, 2005, s. 43).

Funkce rodiny

Rodina jako celek plní různé funkce a role. Její „hlavní funkcí je **reprodukce** biologického druhu a **výchova**, resp. socializace potomstva, ale také přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje“ (Kalibová a kol., 2009, s. 105). Plnění těchto funkcí a rolí se netýká pouze rodiny, ale souvisí i s prostředím a společností, ve které se rodina pohybuje a také s vývojem v čase.

Pokud rodina dokáže tyto funkce plnit, označujeme ji jako rodinu **funkční**. V takovéto rodině dochází k řádné výchově dítěte, ale také k uspokojování potřeb ostatních členů rodiny. Panuje zde klidná atmosféra a je stanovena hierarchie odpovědnosti. Oproti tomu v situaci, kdy rodina nezvládá plnění svých základních funkcí, hovoříme o rodině **nefunkční**. Pro ni je charakteristické obtížné zvládnutí

řízení domácnosti, negativní atmosféra mezi některými členy rodiny a nevyjasněné kompetence rodičů a dětí (Matoušek, 2003, s. 149-150).

V dnešní době může mít rodina různé podoby. Jako ideální typ rodiny můžeme označit rodinu, která je úplná nukleární funkční. Ale i v takovéto rodině může dojít k situacím a životním událostem, kdy se z rodiny např. stane rodina neúplná a pod tlakem okolností nezvládne plnit své funkce. Je důležité si uvědomit, že rodina je opravdu základem naší společnosti a naopak sama společnost by se měla snažit pomoci a podpořit rodinu, aby takovéto situace a události v jejím životě zvládla a mohla opět fungovat tak, jak má.

Sociální stát

„Sociální stát vznikl a v řadě zemí se přibližně po stovku let rozvíjel především proto, aby se všem občanům mohlo dostat zhruba takové míry bezpečí a jistoty, kolik zaručuje lidem majetným jejich majetek“ (Keller, 2006, s. 10).

V Evropě se dnešní podoba sociálního státu začala utvářet pro druhé světové válce. Vzniklo několik typů sociálního státu. Rozlišujeme sociální stát liberalistický, který funguje pomocí systému založenému na přísném zkoumání potřeb uživatelů. Dále sociální stát konzervativního typu, který klade důraz na princip sociálního pojištění. A poslední je sociálnědemokratický typ sociálního státu, který je založen na systému podpor, kdy dochází k vyrovnávání rozdílů v životní úrovni různých sociálních skupin či jedinců (Matoušek, 2008, s. 204).

Českou republiku a její sociální politiku nemůžeme jednoznačně přiřadit ani k jednomu z výše jmenovaných typů sociálního státu. Je to z důvodu stále přetrvávajícího vlivu totalitárního socialistického státu v legislativě, v struktuře institucí a působení pracovníků v této sféře. Polistopadové vlády se v průběhu let snažily o různé změny, ovšem stále má česká sociální politika mnoho nedostatků, např. chybí podpora nestátních neziskových organizací (Matoušek, 2008, s. 204).

V sociální oblasti je cílem fungování státu vytvářet stabilní podmínky pro společenský život. Stát reguluje sociální klima ve společnosti díky tlumení sociálního napětí a díky rozvíjení sociálních činností, které vedou ke stabilizaci

poměrů společenského žití tak, aby se sociální subjekty mohly ekonomicky realizovat, plně se rozvíjet a dosahovat svých cílů (Tomeš, 2010, s. 110).

„Všeobecně je role státu v sociální politice považována za nezastupitelnou a v jistém slova smyslu i za nejvýznamnější....“ (Krebs a kol., 2010, s. 74). V dnešní moderní době je stát institucí nejen politickou, ale i právní a sociální. Stát stanovuje pravidla a normy, kterými se řídí sociální subjekty a takto realizuje sociální politiku (Krebs a kol., 2010, s. 74).

Role sociálního státu je spojena s moderní sociální politikou, která je založena na dobrém zdraví, dobrém vzdělání a zajištění občanů nezbytnými příjmy zaměřenými na vyrovnávání šancí při vstupu do života a také na zajištění důstojné životní úrovně (Krebs a kol., 2010, s. 77).

Právě občanům, kteří nejsou schopni se sami o sebe postarat, sociální stát pomáhá formou různých služeb a materiálních příspěvků. Jedná se např. o podporu bydlení, regulaci rodinných příjmů nebo nabídku v poskytování sociálních služeb (Matoušek, 2008, s. 204).

„Povinnosti státu na ochranu a podporu funkčních rodin jsou:

- **podporovat založení rodiny** – novomanželské dávky a půjčky apod.;
- **chránit a podporovat těhotné ženy a matky v době mateřství** – zejména pracovněprávní ochranou, porodným, dávkami v mateřství, při ošetřování dítěte a rodičovským příspěvkem;
- **chránit rodinu a poskytovat ekonomickou podporu rodině při výchově dítěte** – rodinné přídatky apod.;
- **chránit zájmy dětí** – zejména vytvářet rovné šance, nediskriminovat skupiny dětí a chránit děti v dysfunkčních rodinách a před násilím v rodině a ve společnosti;
- **poskytnout přiměřené zdravotní, vzdělávací a sociální služby**“ (Tomeš, 2011, s. 192).

Sociální politika

„Sociální politika je termín, s nímž se setkáváme v každodenním životě velice často“ (Krebs a kol., 2010, s. 18). Existuje více definic sociální politiky. Uvedeme si např. definici této politiky jako „soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo udržení a provozování (fungování) svého či jiného státního, samosprávného nebo nestátního sociálního systému“ (Matoušek a kol., 2007, s. 155).

Každý z nás tento pojem může chápat různě. Krebs uvádí, že odlišné pochopení sociální politiky může být způsobeno „např. skutečností, že samo adjektivum „sociální“ je různě interpretováno“ (Krebs a kol., 2010, s. 19). Toto přídavné jméno můžeme chápat třemi způsoby. První je, že slovo sociální chápeme ve smyslu společenský, druhý způsob je chápání slova sociální jako činnosti, které jsou určeny lidem pro zdokonalování jejich podmínek života a třetí způsob je chápání tohoto pojmu jako řešení nepříznivých sociálních situací (Knausová, 2005, s. 14).

„Sociální politika je součástí politiky každé společnosti. V širším slova smyslu jde o konkrétní jednání zejména státu, ale i ostatních subjektů, kterým je ovlivňována sociální sféra, resp. sociální realita společnosti (sociální sféru a sociální realitu zde považujeme za synonyma). Sociální politika je pak vnímána jako aktivity vztahující se bezprostředně k životním podmínkám lidí“ (Knausová, 2005, s. 17).

V užším slova smyslu lze sociální politiku chápat jako systém, jehož cílem je reagovat na rizika v sociální oblasti (např. nemoc či stáří) nebo na jejich důsledky. Jedná se tedy o systém opatření týkající se především zaměstnanosti a sociálního zabezpečení (Krebs a kol., 2010, s. 35).

Populační politika

„Populační politika je tradičně považována za součást sociální politiky, ale někdy je nazývána jako politika rodinná. Je vyjádřením zájmu společnosti o ten či

onen vývoj obyvatelstva z hlediska jeho počtu, zdravotního stavu, věkového složení atd.“ (Bartoňová, 2008). „Populační politika je pojem starší než rodinná politika. Historicky je populační politika spojena především s autoritářskými režimy a často je zaměňována s pojmem pronatalitní politika, čímž je myšlena politika na podporu porodnosti (Kalibová a kol., 2009, s. 227).

Populační politiku představuje soubor opatření, kterým některé státy ovlivňují strukturu a velikost své populace. V širším pojetí tedy můžeme říci, že do populační politiky patří všechna opatření, pomoc a podpora a s nimi související činnosti, které ovlivňují populační vývoj (Kalibová a kol., 2009, s. 90).

V užším pojetí je populační politika „zaměřena na oblast porodnosti a úmrtnosti a na související aspekty sňatečnosti, rozvodovosti a nemocnosti, resp. na ovlivnění demografického chování v těchto oblastech“ (Kalibová a kol., 2009, s. 90).

A konečně její nejužší pojetí, které se „překrývá s natalitní politikou, dokonce často s její pronatalitní koncepcí. Koncentruje se tedy pouze na regulaci porodnosti“ (Kalibová a kol., 2009, s. 90). Právě takto se na tuto politiku nejvíce pohlíží - ve smyslu natality neboli usměrňování chování lidí spojené s plozením dětí.

Natalitní politiku můžeme dále rozdělit na pronatalitní, která je využívána ve státech, kde se rodí málo dětí. K pronatalitní podpoře či pomoci patří zejména finanční dávky poskytované matkám v době jejich těhotenství a to až do určitého věku dítěte, dále finanční dávky a půjčky, které jsou poskytovány rodinám s dětmi, bytová politika, slevy na daních aj. Další formou populační politiky je politika protinatalitní, která se uplatňuje v zemích, kde se rodí příliš mnoho dětí. Tyto opatření spočívají např. v omezování dávek souvisejících s mateřstvím a péčí o dítě, zvyšováním věkové hranice pro uzavírání sňatků nebo zlepšení podmínek pro interrupci (Matoušek, 2008, s. 141-142).

Populační politika se realizuje v oblasti ekonomické, sociální, zdravotní, právní, administrativní a to ve formě materiální, peněžité, psychologické, výchovné apod. „Populační opatření mohou mít dvojí charakter: buď jde o určitý obecně závazný a právně či jinak garantovaný předpis, zákon, který se stává

obecnou normou chování, příp. základem pro poskytování materiálních i nemateriálních podpor, pro výkon určitých služeb apod., nebo jde o záměrný ekonomický, výchovný, propagační či jiný impuls, například změnu výrobní či cenové politiky, státní dotaci určitého druhu zboží (dětského oblečení apod.), preferenci rozvoje některých služeb (v oblasti péče o matku a dítě, staré lidi, zdravotnictví vůbec, poradenství atd.), nové zaměření zdravotní výchovy, propagace bytové politiky apod.“ (Kalibová a kol., 2009, s. 89).

2. Rodina

V této kapitole se budeme zabývat rodinou, popíšeme si tradiční, moderní a postmoderní typy rodiny. Také se zaměříme na nové formy soužití v rodině a i na problémy, se kterými se dnešní rodina potýká.

Rodina má mnoho definic a každý z nás si pod tímto pojmem může představit něco jiného. Většinový názor na rodinu je, že je to společné soužití otce, matky a dětí a jedná se tak o úplnou nukleární rodinu. V dnešní době je však takovýchto rodin, podle odhadů, jen asi jedna třetina (Matoušek, 2003, s. 84).

Obecně lze říci, že rodina je chápána jako „společenská skupina, která je základním článkem sociální struktury a ekonomickou jednotkou, jejíž hlavní funkcí je reprodukce biologického druhu a výchova“ (Kalibová a kol., 2009, s. 105).

Rodina je nepostradatelná pro každého z nás. Je to instituce, ve které se nám předávají určité hodnoty do vlastního života, učí nás, dává nám pocit bezpečí, porozumění, formuje nás v to, co jsme.

Rodina je také ekonomickou jednotkou, která má společné hospodářství. Dochází k dělbě práce mezi ženou a mužem tak, aby rodina mohla dobře fungovat. Dalším znakem rodiny je společné bydlení. Tímto tak rodina vytváří domov. Domov by měl být stabilní a také intimní (Matoušek, 2003, s. 10-11). Je to totiž místo, kde člověk může být opravdu sám sebou, kde se může cítit dobře a bezpečně, kde může relaxovat a odpočívat.

2.1. Tradiční, moderní a postmoderní rodina

Rodina je velmi důležitá součást života každého jednice. Do rodiny se narodíme, v rodině žijeme a rodinu poté sami stvoříme. Rodiče nás vychovávají, předávají nám své hodnoty, které potom my zase předáváme dále svým dětem. Rodina se neustále mění a vyvíjí. V historii převládal typ tradiční rodiny,

s postupným vývojem techniky a společnosti se prosadil typ moderní rodiny. V současné době se často hovoří o typu postmoderní rodiny.

Tradiční rodina

Tradiční rodina byla chápána jako stabilizační prvek společnosti. Často byla takováto rodina považována za ekonomickou jednotku (Giddens, 2000, s. 72).

Typické pro tradiční rodinu bylo manželství. Považovalo se to za přirozený stav. Pokud někdo zůstal mimo manželství, bylo na něj pohlíženo s určitým despektem (Giddens, 2000, s. 78). „Rodinné chování bylo založeno na respektování křesťanské manželské morálky a bylo chápáno jako nerozlučitelný svazek muže a ženy, jehož smyslem je plození dětí, které byly vnímány především pro přínos ekonomický“ (Krebs a kol., 2010, s. 375). Znakem manželství v tradiční rodině bylo to, že výběr manželského partnera byl úkolem ne budoucí manželky či manžela, ale rodičů. Tento výběr byl ovlivněn společenským postavením a majetkem, který mohl vybraný partner vnést do rodiny (Možný, 2008, s. 21-23). V takovémto manželství nešlo o zájmy mladých snoubenců, ale o zájmy rodičů. Láska do manželství přicházela až během společného života.

Tradiční rodiny byly široké a vícegenerační. Děti se rodilo hodně, avšak z důvodu nemoci byla vysoká dětská úmrtnost. Autoritu v této rodině měl pouze otec (Možný, 2008, s. 21-23). Převládala zde velká nerovnost mezi muži a ženami. Ženy byly majetkem svých otců a později svých manželů. Právě ženám, ale často i dětem, byla upírána některá jejich práva (Giddens, 2000, s. 73). Děti se musely už v útlém věku (kolem 8 let) zapojit do pracovních činností rodiny, např. v zemědělské rodině, nebo odcházely z domova pryč, např. do učení (Matoušek, 2003, s. 32).

Moderní rodina

Moderní rodina se začíná vyvíjet v Evropě koncem 19. století, kdy dochází k industrializaci a urbanizaci. Dochází k uznání práv žen a rozvíjí se tak ženská

emancipace nejen v oblasti pracovního uplatnění. Ženy a muži jsou si rovni. Děti jsou nejen vychovávány, ale i vzdělávány (Matoušek, 2003, s. 32-34).

Manželství moderní rodiny je založeno na dobrovolném sňatku dvou milujících se partnerů. Svolení rodičů nabylo dodatečný a formální charakter. „Manželství je považováno za jakousi pracovní smlouvu, která může být rozvázána, jestliže si to jak muž, tak i žena přeje“ (Giddens, 2000, s. 70). Děti se v moderních rodinách rodí méně, ve většině manželství to jsou dvě děti (Matoušek, 2003, s. 34).

Pro moderní rodinu je dále charakteristické odkládání sňatků nebo neformální zakládání rodiny bez uzavření manželství, rození dětí ve vyšším věku partnerů, zvyšování rozvodovosti, pokles uzavírání dalších manželství a plození dětí u lidí, kteří se rozvedli. Také dochází k prodlužování doby, kdy dítě, třeba i dospělé, žije se svými rodiči. Partneři omezují počet svých dětí nebo dokonce nemají děti žádné (Matoušek, 2003, s. 35). Pokud partneři dospějí k názoru, že nechtějí mít dítě, je to jejich svobodná volba. V tomto případě rodina neplní svou reprodukční funkci a je otázka, zda takovýto pár vůbec můžeme za rodinu považovat.

Postmoderní rodina

Postmoderní neboli současná rodina má několik charakteristických znaků. Typické pro takovou rodinu je skutečnost, že mnoho funkcí rodiny převzaly různé sociální instituce. Celkově se snižuje stabilita rodiny a stejně jako v moderní rodině tak i v postmoderní dochází k zakládání rodiny bez uzavření sňatků. V současné době jsou takováto soužití společností tolerována a dokonce i uznávána (Kraus, Poláčková a kol., 2001, s. 83).

Dalším znakem je celková změna struktury rodiny. Počet narozených dětí v rodině klesá a dochází k plánování rodičovství, což je spojené s možností využití antikoncepce a také s potřebou budování kariéry jak u mužů, tak i u žen. Ve větší míře se objevují dvoukariérová manželství a s tím je spojen nedostatek času. Dochází k tomu, že rodiče tráví více času v pracovním procesu a proto mají méně času na děti nebo ostatní členy domácnosti (Kraus a kol., 2001, s. 84).

V současnosti je také otázkou, do jaké míry jsou způsoby, aktivity a činnosti spojené s volným časem kvalitní a přínosné pro samotné členy rodiny. Častěji je totiž využívána k naplnění volných chvil moderní technika, místo např. společného pobytu v přírodě.

Současná rodina je také ovlivněna delší dobou, po kterou děti, často už dospělé, žijí stále se svými rodiči ve společné domácnosti. Typický je také pozdější věk při rození dětí. Tím se zvyšuje i věk prarodičů, kteří většinou stále ještě chodí do zaměstnání a tak nemohou vypomáhat např. s hlídáním dítěte tak, jak tomu bylo zvykem dříve (Kraus a kol., 2001, s. 83).

2.2. Problémy současné rodiny

V dnešní době se čím dál tím více hovoří o krizi rodiny, o její nestabilitě a o různých problémech, které ovlivňují dobré fungování rodiny. Každá rodina může mít nějaký problém, který se týká celé rodiny, nebo jen některých jejích členů.

Jako krizi rodiny lze považovat to, že „manželský svazek ztrácí svoji nadindividuální závaznost a z rodiny se sává jen jakási průchozí instituce, jejíž složení se průběžně a stále rychlejším tempem obměňuje“ (Keller, 2009, s. 29). Dříve manželům vydrželo jejich manželství po celý jejich život. Dnes se však z rodiny a manželství stává instituce, která se pružně přizpůsobuje měnícím se podmínkám a její trvání může mít omezenou dobu. Rodina se stává jen jednou z možností individualizovaného životního stylu. Stává se z ní místo pro experimentování ohledně nových forem soužití. Toto experimentování má různé podoby, např. jsou to nesezdané páry, bezdětná manželství a páry stejného pohlaví nebo neúplné rodiny především matky samoživitelky a jejich nezletilé děti (Keller, 2006, s. 29).

V této práci se budeme věnovat rozvodovosti a bezdětnosti, protože obě dvě tyto situace vedou k narušení rodiny jako celku a může tak dojít k neplnění základních funkcí rodiny. Poslední dobou se tato témata stávají pro společnost velice aktuální a je otázkou, zda společnost může tuto situaci nějakým způsobem

ovlivnit. Dále si popíšeme nové formy soužití, které se v současné době stávají populárními hlavně mezi mladými páry a celkově dochází k toleranci takovýchto soužití ve společnosti.

Rozvodovost

Rozvod je předmětem zájmu právní vědy, sociologie a psychologie a jako sociální událost vstupuje do koncepcí natalitní politiky i sociální politiky (Kalibová a kol., 2009, s. 114).

Rozvod je právní úkon, kterým je ukončeno manželství. Rozvodem zanikají práva a povinnosti manželů, které měli k sobě navzájem. Nezanikají však povinnosti, které se vztahují k jejich dětem. Soud během rozvodového řízení rozhoduje o úpravě styků nezletilých dětí s rodiči, dále např. probíhají řízení o vypořádání majetku. Soud může návrh na rozvod manželství zamítnout, a to pokud rozvod není v zájmu dítěte (Matoušek, 2008, s. 183).

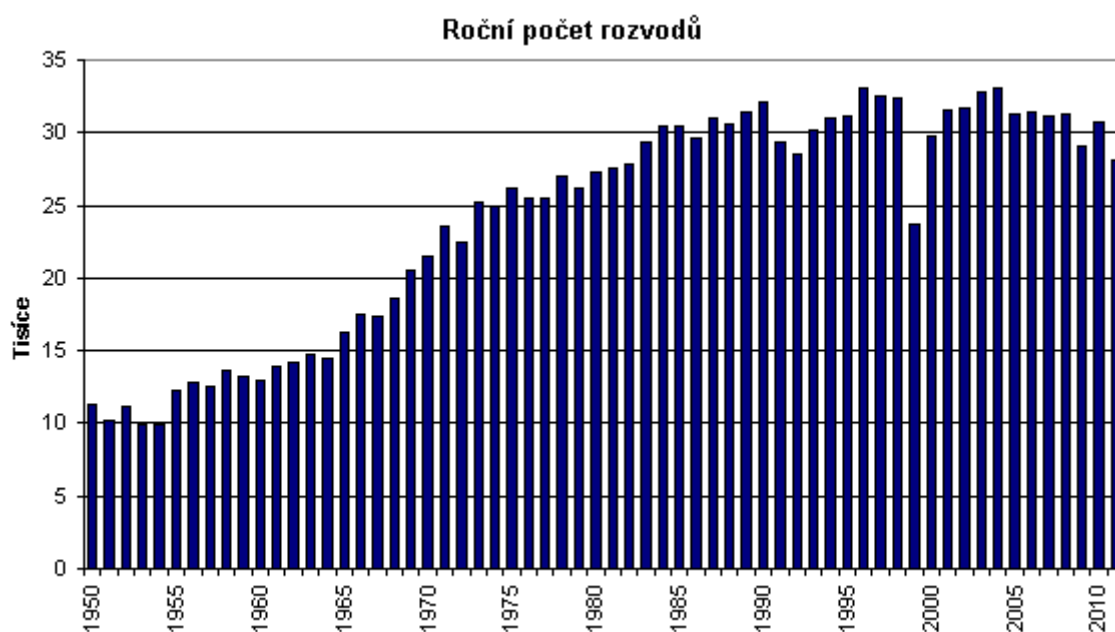
Rozvod je ve většině případů způsoben dlouhotrvajícími problémy a konflikty mezi manželským párem. Jeho průběh je pro členy rodiny často traumatizující a přináší s sebou následky (ekonomické, psychologické, sociální atd.). V České republice jsou jako hlavní příčiny rozvodu uváděny nejčastěji tyto důvody: rozdíly v povaze partnerů a v osobnosti, rozdíly v názorech a zájmech. Ve větší míře se také uvádí jako příčina nevěra partnera či partnerky a závislost na alkoholu. Díky vysoké míře rozvodů dochází ke zvyšování počtů rodin jen s jedním rodičem, v 90 % případů je to matka (Matoušek, 2008, s. 183).

Do poloviny 20. století se v západní společnosti rozvody příliš nevyskytovaly. Manželství bylo oficiálně převážně ukončeno smrtí jednoho z partnerů. Pouze velmi malé procento manželství zaniklo rozvodem. V posledních desetiletích se však s tímto jevem setkáváme stále častěji (Šťastná, nedatováno).

„Česká republika patří v rámci Evropy mezi země s vysokou úrovní rozvodovosti, jako jsou skandinávské země, Rusko, Velká Británie či Německo. Úroveň rozvodovosti můžeme nejpřesněji popsat pomocí ukazatele úhrnné rozvodovosti, který vztahuje rozvody ke sňatkům, ze kterých vycházejí. Úhrnná

rozvodovost je také nejčastěji využívaným ukazatelem pro mezinárodní srovnání. Od 60. let 20. století pozorujeme u české populace trvalý nárůst hodnot tohoto ukazatele, v roce 1996 poprvé překročil hranici 40 % a i nadále stoupá – v roce 2004 se rozvedlo již 49 % z původně uzavřených manželství“ (Šťastná, nedatováno).

Graf č. 1: roční počet rozvodů od roku 1950-2011.

Pramen: Český statistický úřad (www.czso.cz).

Tabulka č. 1: počet rozvodů podle věku žen.

ROK	VĚK ŽEN				
	-19	20-24	25-29	30-34	35-39
2003	29	2 043	6 728	7 072	5 937
2004	23	1 648	6 309	7 587	6 012
2005	24	1 317	5 293	7 171	5 965
2006	23	1 222	5 003	7 421	6 037
2007	22	1 166	4 438	7 331	6 078
2008	26	1 088	4 313	7 091	6 402
2009	25	991	3 554	6 325	6 478
2010	19	912	3 408	6 303	7 208
2011	13	771	2 869	5 457	6 564

Pramen: Český statistický úřad (www.czso.cz).

Tabulka č. 2: počet rozvodů podle věku mužů.

ROK	VĚK MUŽŮ				
	-19	20-24	25-29	30-34	35-39
2003	6	784	4 808	6 471	6 436
2004	5	641	4 163	6 803	6 432
2005	4	435	3 439	6 277	6 027
2006	4	432	3 086	6 481	6 140
2007	3	370	2 759	6 233	6 088
2008	4	347	2 592	6 092	6 350
2009	2	331	2 111	5 334	6 175
2010	4	304	1 929	5 167	6 784
2011	4	218	1 580	4 386	6 143

Pramen: Český statistický úřad (www.czso.cz).

Z údajů uvedených v tabulkách vyplývá, že počty rozvodů klesají spolu s věkem manželů. Můžeme říci, že je to příčina stálého oddalování sňatku do pozdějšího věku partnerů a tím se tedy oddaluje i rozvod do pozdějšího věku. Také je patrné, že ženy vstupují do manželství v nižším věku, než jejich partneři a proto dochází i k většímu podílu rozvodů u žen v nižším věku, než u mužů.

Rozvody u často velmi mladých párů neznamenaají, že je jejich neúspěch či špatná zkušenost od manželství odradí. Velmi často to zkoušejí znovu. Někteří v nesezdaném soužití, velmi často ale v opakovaném manželství (Možný, 2008, s. 227).

Pro rodinu je rozvod nepřijemnou etapou rodinného života, ale v některých situacích je právě tento čin nevyhnutelný. Je nutné, aby si partneři dokázali uvědomit, zda opravdu neexistuje jiné řešení než rozvod. Manželé tvoří základ rodiny, tvoří její hlavní jádro a rodina je základem společnosti. Pokud nejsou stabilní rodiny, může být stabilní společnost? Může, protože společnost se přizpůsobuje a potřebu takovýchto rodin vnímá stále silněji. Zkrátka rozvodovost bude ve společnosti přítomna vždycky, ale manželé by se měli, pokud je to možné, snažit udržet a posilovat to, co spolu za dobu manželství vybudovali a otázku rozvodu si ponechat až jako úplně poslední možnost pro řešení své situace.

Bezdětnost

Bezdětnost dělíme na dobrovolnou a nedobrovolnou. Dobrovolná bezdětnost je dána svobodnou volbou páru či jednotlivců, že dítě, i když by ho mohli mít, nechtějí. Tito lidé kladou větší důraz na jiné cíle, než mít a vychovávat dítě. Ve většině případů je to jejich kariérní cíl a potřeba se seberealizovat. Nedobrovolná bezdětnost je naopak u lidí, kteří dítě chtějí, ale převážně ze zdravotních důvodů ho mít nemůžou. Může se stát, že z dobrovolné bezdětnosti se s postupem času stane bezdětnost nedobrovolná. Je to z důvodu oddalování těhotenství do vyššího věku žen, kdy může dojít k situaci, že žena už mít dítě nemůže (Hašková, 2003).

Bezdětnost je spojena převážně s osobou ženy, protože žena rodí děti a ve většině společností je právě rození dětí chápáno jako hlavní smysl života ženy. Jenže dnešní společnost nabízí různé možnosti, které se netýkají jen mužů, ale i žen a tak dochází ke zvyšování počtu celoživotně bezdětných žen, které dávají přednost vzdělání, kariéře nebo jiné seberealizaci. „Ženy, kterým na jejich povolání a nepřerušené kariéře opravdu záleží, se stále častěji rozhodují pro bezdětnost“ (Možný, 2008, s. 194). Tyto změny v oblasti bezdětnosti mají dopad nejen na jednotlivce, ale také na celou společnost (Juříčková, 2005).

Na konci 20. století bylo běžné, že převážná většina mužů a žen se vdala, oženila a rodiči stala do svého 25. roku života. V současné době je situace taková, že mladí lidé, a to ve věku až do 30 let, jsou většinou bezdětní, svobodní a často ani nemají stálého partnera či partnerku (Hašková, 2009, s. 76).

Bezdětnost žen, ale i mužů, je způsobena i dalšími vnějšími podmínkami jako je vzdělání, finanční situace a možnost samostatného bydlení. Platí, že vzdělanější ženy a muži oddalují rodičovství, dávají přednost budování pracovní kariéry před rodinným životem. Volný čas věnují sami sobě a svým potřebám, snaží se být samostatní a nezávislí. Právě snaha o finanční zabezpečení sebe sama také posunuje hranici, kdy si partneři plánují zakládání rodiny anebo naopak špatná ekonomická situace nedovoluje partnerům dítě mít. Založení rodiny je úzce spjato i se založením nové domácnosti. Prodlužuje se doba, kdy mladý člověk žije stále ve společné domácnosti se svými rodiči. Mnoho mladých párů udává jako

překážku pro založení rodiny zisk samostatného bydlení (Hašková, 2009, s. 76-83).

Pokud se žena, muž či pár rozhodne dítě nemít, je to jejich svobodná volba a nikdo je nemůže do ničeho nutit. Většinová společnost zastává názor, že mít dítě je pro ženy jejich životní smysl, že je to poslání muže a ženy. Ale v dnešní době přibývá párů a jedinců, kteří svůj životní smysl našli v něčem jiném než mít, vychovávat a pečovat o dítě. Na druhou stranu jsou ženy a muži, kteří by dítě chtěli, ale z nějakého důvodu ho mít nemůžou. Moderní doba ale přináší často řešení takovéto situace. Společnost toleruje dobrovolnou bezdětnost, a pomáhá tam, kde je bezdětnost nedobrovolná. A ač se může zdát fenomén bezdětnosti jako problém pro společnost, záleží na volbě jedince, zda bude nebo nebude rodičem. Společnost ho může s pomocí např. natalitní politiky pouze motivovat.

Nové formy soužití

Moderní doba nám s sebou přináší i moderní formy soužití. V současné době se stále více dětí rodí párům, které neuzavřely manželství. Tento trend rodit děti bez uzavření sňatku se začal projevovat již od roku 1993. Tendence k snižování míry sňatečnosti a jejímu posunu do vyššího věku je ve většině evropských zemí nahrazována alternativními formami soužití, kdy nedochází k uzavření sňatku (Kalibová a kol., 2009, s. 210).

Manželský svazek v dnešní době nepředstavuje jedinou společensky uznávanou formu partnerského soužití a také se vytrácí spojitost mezi manželstvím a reprodukcí (Chaloupková, 2006, s. 971). Stále častěji se hovoří o **nesezdaném soužití, neboli o kohabitaci**. Právě toto soužití se stává první formou společného partnerství a uzavření sňatku často následuje až po narození prvního dítěte (Kalibová a kol., 2009, s. 210). „Rozmach nesezdaných soužití je úzce spojen na jedné straně s poklesem sňatečnosti a zvyšováním věku při vstupu do manželství a založení rodiny, a na druhé straně souvisí s vysokou rozvodovostí v současných společnostech“ (Chaloupková, 2006, s. 971).

Nesezdané soužití je forma soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří žijí ve svazku podobném manželství, to je mají spolu intimní sexuální vztahy, společně bydlí a společně hospodaří, ale nejsou oficiálně sezdáni (Rabušic, 2001, s. 193). „K nesezdanému soužití se nepojí tolik sociálních norem jako k manželství a o jeho konkrétní podobě tak partneři častěji vyjednávají. Kohabituující lidé mají také menší podporu svého okolí a podle některých studií disponují nižšími materiálními i sociálními zdroji“ (Maříková, Vohlídalová, 2011).

„Nesezdaná soužití se stávají běžnou součástí životních či rodinných drah – ať již jako krátkodobé soužití partnerů, předmanželské soužití na „zkoušku“ nebo jako dlouhodobé soužití vzhledem k manželství alternativní. Stoupající počet dětí narozených mimo rodinu a vysoká rozvodovost rodin s dětmi svědčí o tom, že nesezdaná soužití představují ve vzrůstající míře prostředí, ve kterém jsou vychovány děti. Tyto změny vyvolávají otázku, zda a jak se liší charakter nesezdaných soužití a manželství“ (Chaloupková, 2006, s. 971).

Mimo nesezdané soužití se také v posledních letech rozšiřuje moderní forma párových vztahů tzv. **oddělené soužití** (v zahraniční literatuře se vžil název **Living Apart Together, LAT**). Tento způsob soužití vyjadřuje stav, kdy dva lidé opačného pohlaví „patří k sobě“ a jejich okolí ví, že spolu žijí, avšak každý z partnerů si ponechává své vlastní bydlení, kde sám také hospodaří. Přebývají nějaký čas u jednoho z partnerů, pak zase chvíli u druhého a chvíli žijí každý sám (Rabušic, 2001, s. 201).

V současné době získali mladí lidé široké možnosti pro osobní rozvoj, uplatnění svých zájmů a využití volného času. V oblasti jejich rodinného a reprodukčního chování se tím na jedné straně vytváří možnost volby při životních rozhodováních, na straně druhé to přispívá k vyšším nárokům na životního partnera. S tím souvisí i zvyšování věku při uzavírání sňatků a rození dětí. Dochází tak ke změně v časování životních rozhodnutí (Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová, 2000, s. 135). A právě tato změna s sebou často přináší i volbu mladých lidí žít sám, neboli žít **singles**.

„Život současných singlů má několik zvláštních charakteristik. Především ho většina singlů (platí to o něco více pro ženy) vnímá nikoli jako konečný stav, ale jen jako životní fázi. Ta se ovšem stále častěji prodlužuje, prodlužuje, až se mění v definitivu. Neprovdaní a bezdětní se také neopírají o nějaké institucionální zařazení, nýbrž o svoje dobré příjmy - anebo o štědrost sociálního státu. To jim umožňuje vést vlastní domácnosti“ (Možný, 2008, s. 201). Jedinci uvádějí nejčastěji tyto důvody, jako vysvětlení, proč žijí singles:

- zatím nepotkali toho pravého
- se svým stavem jsou spokojeni
- člověk, o kterého mají zájem, je už zadaný
- nevydařený předešlý vztah
- nejsou na vztah připravení
- v současné době pro ně vztah není vhodný
- nejsou si jisti svou sexuální orientací (Mlčoch, nedatováno).

Ve společnosti se tyto nové formy soužití objevují ve větší míře a tradiční a moderní podoba rodiny ustupuje. Objevují se nové typy rodin, které jsou založeny na základě toho, že dva lidé spolu žijí. Společnost by se měla snažit o udržení podoby rodin založené na manželství muže a ženy, ale spíše dochází k tolerování a přizpůsobování se těmto postmoderním formám soužití.

To, jak bude česká rodina vypadat v budoucnu, je otázkou týkající se mladé generace. Mladí lidé, převážně studenti, odkládají rodičovství, manželství a celkově se mění jejich časové plánování těchto důležitých životních rozhodnutí. Populační vývoj v oblasti porodnosti je závislý právě na těchto mladých, protože oni jsou budoucími rodiči. Úkolem populační politiky by mělo být motivování k zakládání úplných rodin a také pomoc a podpora takovýchto rodin. Avšak Česká republika se spíše než na populační politiku zaměřuje na politiku rodinnou a na podporu již vzniklých rodin, závislých převážně na nižších příjmech nebo v nějaké závažné sociální situaci. Je otázkou, do jaké míry je toto motivující k zakládání rodin pro mladé, a v dnešní době převážně vysokoškolsky vzdělané, generace.

3. Sociální politika

V této kapitole diplomové práce se budeme zabývat základní charakteristikou sociální politiky. Vymezíme si její základní principy a popíšeme si, kdo je objektem a kdo je subjektem v sociální politice. Dále si uvedeme její funkce a nástroje, které tato politika využívá k řešení různých sociálních situací i ve vztahu k rodině.

Sociální politiku lze také chápat jako politiku. To znamená, že ji můžeme zkoumat se zaměřením i na politické procesy. V tomto případě je pro ni charakteristické zkoumání toho, kdo jsou její aktéři, jaké jsou jejich zájmy, proč a jak se navrhuje, přijímají a realizují sociálněpolitické koncepce, ale i jednotlivá rozhodnutí, jakých nástrojů je využíváno atd. Do sociální politiky spadají např. politika bytová, rodinná, populační, vzdělávací, zdravotní politika, politika zaměstnanosti aj. (Potůček, 1995, s. 49).

Sociální politika je dělena na politiku aktivní a pasivní. Toto rozdělení se určuje podle přístupu, který je zvolen při řešení sociálních problémů. Krebs uvádí, že aktivní sociální politika „přednostně usiluje o prevenci“ pomocí přijímání určitých opatření či změnami v samotném sociálním systému. Oproti tomu se pasivní politika „zaměřuje na řešení již vzniklých sociálních problémů“ (Krebs a kol., 2010, s. 25).

Důležitým aspektem sociální politiky je faktor času. Musíme si uvědomit, že z hlediska objektu se opatření sociální politiky týkají doby přítomné, ale i doby budoucí (Knausová, 2005, s. 19).

„Sociální politika na pomoc rodině se v Evropě zpočátku vyvíjela v rámci pracovních podmínek jako doplněk ke mzdě, resp. jako sociální mzda“ (Tomeš, 2010, s. 241). V současné době se sociální politika ve vztahu k rodině soustřeďuje např. na pomoc a podporu v době mateřství, výchovu a výživu dítěte, ochranu dětí a žen v rodině i mimo ní (Tomeš, 2010, s. 242).

3.1. Principy sociální politiky

Sociální politika má několik principů, kterými se řídí a které jsou pro ni typické. Mezi nejdůležitější principy patří ty, které jsou se sociální politikou úzce spjaty a jsou pro ni určující. Jsou to tyto principy:

- **princip sociální spravedlnosti**, který je pro sociální politiku klíčový. Je obtížné tento pojem definovat, protože každý z nás má odlišné představy o tom, co je a co není spravedlivé. Na spravedlnost je pohlíženo subjektivně. „Sociální spravedlnost lze vymezit pravidly, podle nichž jsou ve společnosti rozdělovány příjmy a bohatství a také životní příležitosti a předpoklady (např. vzdělávat se, uplatnit se na trhu práce atd.) mezi jednotlivé občany, případně sociální skupiny (Krebs a kol., 2010, s. 28);
- **princip sociální solidarity**, který je především spojen s „utvářením a rozdělováním životních podmínek a prostředků jedinců a sociálních skupin (zejména rodin) v zájmu naplňování ideje sociální spravedlnosti“ (Krebs a kol., 2010, s. 28). Solidaritu chápeme jako vzájemnou podporu, která je vedena svobodnou vůlí každého jedince;
- **princip ekvivalence**, který není často uváděn a může se zdát, že stojí v protikladu k principu sociální solidarity. Pro potřeby sociální politiky je však důležité, aby se právě tyto dva principy kombinovaly a spolupracovaly. Díky použití principu ekvivalence v sociální politice dochází k motivaci k práci a podporování jedinců k nezávislosti na státu. Tento princip „předpokládá, že rozdělování důchodů, statků, služeb, podmínek atd. jedincům bude rovnocenné (odpovídající) jejich vlastnímu výkonu a pracovní zásluze“ (Krebs a kol., 2010, s. 35);
- **princip subsidiarity** je v dnešní moderní společnosti vnímán jako propojení osobní odpovědnosti se solidaritou. Podle tohoto principu má každý jedinec povinnost pomoci nejdříve sám sobě. Pokud toto nedokáže,

pomáhá mu rodina. V případě obtíží v této situaci se rodina může obrátit s pomocí na jiná společenství. Dojde-li k dalším větším obtížím, měl by být k pomoci vyzván stát, jehož povinností je pomoci jedinci tak, aby si zpět dokázal pomoci sám;

- **princip participace**, který umožňuje jedincům spolupracovat a podílet se na jejich společenském životě. Tento princip tedy dává možnost lidem stát se aktivními v sociální politice. „Naplňování principu participace je postupným, dlouhodobějším procesem, který lze ve zkratce nazvat jako přechod od člověka jako převážně objektu sociální politiky k člověku jako plnoprávnému, odpovědnému a respektovanému subjektu (Krebs a kol., 2010, s. 39).

3.2. Objekty a subjekty sociální politiky

V sociální politice je důležité uvědomit si, kdo je objektem, tedy pro koho je sociální politika tvořena a realizována a kdo je subjektem sociální politiky, kdo tuto politiku tvoří a dále rozvíjí (Tomeš, 2010, s. 101).

Objektem sociální politiky „nejsou všichni lidé žijící na stejném území. V sociální politice jsou objektem jen ti jednotlivci, rodiny nebo jiné skupiny osob, k nimž tato politika směřuje a kdo z ní mají prospěch“ (Tomeš, 2010, s. 130).

Objektem této politiky je tedy i rodina, v dnešní době je to rodina nukleární. Podpora při založení rodiny spočívá v získání bydlení, pomoci v době těhotenství, při narození dítěte, ale také v době, která následuje po porodu. Dále se jedná i o podporu a hlavně pomoc s výchovou dítěte. Tato cílená podpora a pomoc je určena zejména rodinám s nízkým příjmem (Tomeš, 2010, s. 132-133).

Subjektem sociální politiky můžeme označit ty subjekty, které mají veřejnoprávní nebo soukromoprávní povahu. Mezi veřejnoprávní subjekty řadíme např. ministerstva a jejich místní pobočky jako jsou úřady práce nebo finanční úřady, samosprávné korporace jako je kraj či obec nebo i veřejné pojišťovny. Jako

soukromoprávní subjekt označujeme právnické osoby nebo (za určitých podmínek) i fyzické osoby, které se podílí na tvorbě sociální politiky. Tyto subjekty dělíme dále na ziskové, což mohou být akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným a neziskové např. obecně prospěšná společnost (Tomeš, 2010, s. 102).

Subjektem sociální politiky může být i rodina což ve vztahu např. k sociálním službám přináší určité přednosti, jako je pocit bezpečí, soukromí nebo citové zázemí. Jako nevýhody můžeme uvést omezení, která vznikají při potřebě poskytování odborně náročné sociální služby, jako je např. pomoc a podpora při péči o bezvládně ležícího člena rodiny (Tomeš a kol., 1995, s. 81).

„Úsilí subjektů sociální politiky vždy směřuje k lidem“, tedy k objektům (Tomeš, 2010, s. 129).

3.3. Funkce sociální politiky

Sociální politika má několik funkcí, které spolu souvisí a vzájemně na sebe působí. Vztahují se k různým objektům, např. „k člověku jako pracovní síle, k člověku ve vztahu nouze, k pracovnímu kolektivu, k rodině, k pacientovi“ (Krebs a kol., 2010, s. 57).

Tyto funkce mají nebo mohou mít na objekty, na které působí, odlišný vliv. „Ve svém souhrnu se samozřejmě projevují i jistým vlivem globálním, tj. působí na společnost jako na celek“ (Krebs a kol., 2010, s. 57). „Nejčastěji jsou uváděny tyto funkce: ¹

- **ochranná funkce**, která spočívá v řešení již vzniklých sociálních událostí, kdy rodina či jedinec jsou ve vztahu k ostatním znevýhodněni (v ekonomickém či sociálním smyslu);
- **rozdělovací a přerozdělovací funkce**, které určují podíl jedinců na výsledku ekonomické činnosti a na bohatství celé společnosti

¹Kromě zde uváděných funkcí můžeme z jiného hlediska hovořit i o funkci např. zabezpečovací, vyhledávací, sociálně diagnostické, kontrolní aj., které plynou z Listiny základních práv a svobod ČR.

- a v zásadě řeší, jak zajistit sociální spravedlnost a jak, co, komu a podle čeho rozdělovat a přerozdělovat pomoc a opatření sociální politiky;
- **homogenizační funkce**, která je spojena se snahou o zmírnění sociálních rozdílů v oblasti životních podmínek jedinců či skupin;
 - **stimulační funkce**, která má za cíl podporovat, vyvolávat a podněcovat žádoucí chování a jednání jedinců či skupin a to nejen v oblasti ekonomické;
 - **preventivní funkce**, která souvisí se snahou o předcházení nebo o úplné zabránění vzniku nežádoucích sociálních jevů a situací (Krebs a kol., 2010, s. 58-64).

3.4. Nástroje sociální politiky

Pojmem nástroje sociální politiky rozumíme soubory opatření a prostředků, díky nimž mohou subjekty sociální politiky utvářet a realizovat svůj věcný obsah sociální politiky. Tyto prostředky či opatření mají charakter např. zabezpečovací (ve formě dávek), regulativní a ochranný (policie), a jako služby (rehabilitační). Úkolem těchto prostředků a opatření je rozvíjet potenciál objektů, řešit jejich sociální problémy a události a pozitivně či negativně působit i na jiné subjekty (Tomeš, 2010, s. 331).

Je důležité, aby zvolené nástroje respektovaly základní principy sociální politiky a umožnily naplnění funkcí a cílů této politiky (Krebs a kol., 2010, s. 65). Za základní nástroje sociální politiky můžeme považovat:

- **regulaci** neboli závazání se sociálního subjektu nebo objektu pomocí příkazu či zákazu, aby konal nebo nekonal ve prospěch objektu nebo subjektu;
- **darování**, kdy dochází k plnění věcnému nebo peněžnímu ve prospěch objektu nebo subjektu;
- **konání**, tj. poskytování služeb nebo jiné aktivity směřující k prospěchu objektu nebo subjektu;

- **nátlak**, který může být politický, ekonomický, právní či fyzický a je cílený na objekt nebo subjekt tak, aby došlo k uskutečnění sociálních zájmu. (Tomeš, 2010, s. 332).

Krebs uvádí konkrétnější nástroje sociální politiky. Mají aplikační charakter a jsou to:

- **sociální příjmy**, které jsou přímo spojené s opatřeními sociální politiky a jsou jejím významným nástrojem. V České republice jsou tyto příjmy převážně tvořeny dávkami důchodového a nemocenského pojištění, dávkami státní sociální podpory, peněžitými dávkami sociální pomoci a podpory v nezaměstnanosti;
- **sociální služby**, které uspokojují specifické potřeby určitých skupin občanů;
- **věcné dávky**, které se pojí především s ochranou zdraví;
- **účelové půjčky**, které jsou poskytovány za zvýhodněných podmínek a slouží k ovlivňování různých sociálních situací či událostí, které mohou v životě jedince nastat. Jedná se např. o novomanželské půjčky, půjčky k podpoře bydlení nebo půjčky na vzdělání;
- **úlevy a výhody**, které jsou poskytovány určitým skupinám osob, jako jsou např. studenti, senioři, vojáci;
- **ceny spotřebního zboží a služeb**, resp. státní regulace těchto cen, které jsou i nástrojem ekonomickým. Díky tomu je význam ceny v oblasti sociální politiky značně omezen (Krebs a kol., 2010, s. 68-69).

4. Populační politika

V této kapitole se budeme zabývat populační politikou státu se zaměřením na rodiny a mladé rodiče, páry či jedince. Dále se seznámíme se situací, kdy dochází k zakládání rodiny, manželství a rodičovství z pohledu mladých lidí. Popíšeme si populační opatření v oblasti porodnosti a bytové politiky.

Ve většině států je rodina předmětem podpory prostřednictvím různých opatření populační a rodinné politiky, které jsou součástí sociální politiky. Tyto opatření mají právní, ekonomický a sociální charakter. Díky této podpoře se tak rodina jako instituce dostává pod zvláštní ochranu státu, která by však neměla směřovat k přímým zásahům vedoucím k ovlivňování rodinného chování (Krebs, 2010, s. 374).

Každý člověk má svobodnou volbu při uzavření manželství, při zakládání rodiny nebo při výchově svých dětí. Tato svobodná volba je nezadatelným právem občanů, které jsou zaručeny i Listinou základních práv a svobod ČR (Tomeš, 2010, s. 240).

Stát prostřednictvím populační politiky podporuje rodiny. Tato pomoc a podpora má různé formy. Mohou to být rodinné dávky, zejména dávky novomanželům spojené se založením rodiny, dále daňové úlevy nebo podpora bydlení pro rodiny (Tomeš, 2011, s. 188).

Součástí populační politiky je politika natalitní neboli politika porodnosti. Tato politika má za cíl usměrňovat demografické chování jedinců související s plozením. Používá k tomu opatření z oblasti ekonomické, právní, zdravotní, výchovné, sociální atp. Natalitní politika může mít dvojí zaměření a to pronatalitní a protinatalitní. Pronatalitní politika vede ke zvýšení porodnosti pomocí využívání opatření, jako jsou např. mateřské dávky, placená a neplacená mateřská dovolená, bezplatná zdravotní péče o matku a dítě, opatření bytové politiky nebo porodné (Kalibová a kol., 2009, s. 69-71).

V současné době se natalitní politika našeho státu stejně jako ve většině vyspělých zemí soustřeďuje spíše na zlepšování kvality populace než na její početní růst. „Opatrný přístup k pronatalitním opatřením souvisí také s obavami

ze zasahování státu do soukromí lidí, z narušování jejich svobodného rozhodování. Na druhé straně pokračující proces tzv. demografického stárnutí samozřejmě vyvolává i snahy zavádět přímá i nepřímá opatření pronatalitního charakteru. V poslední době zesiluje tendence realizovat natalitní politiku prostřednictvím rodinné politiky ve všech jejích funkcích, včetně funkce reprodukční“ (Kalibová a kol., 2009, s. 73) a také většina rozvinutých států se podmínkám reprodukce věnuje právě už jen prostřednictvím opatření rodinné politiky (Kalibová a kol., 2009, s. 207).

Cílem populační politiky je tedy snaha o ovlivnění populačního vývoje, ale objevuje se obecný názor, že „populační opatření mají pouze krátkodobou účinnost. Poté přestávají být populačním stimulem a jsou veřejností pokládány za samozřejmé“ (Kalibová a kol., 2009, s. 230).

4.1. Zakládání rodiny

„Každá mladá generace vstupuje do věku zakládání rodiny v jiné společenské a ekonomické situaci. Každá je formována jinými vnějšími vlivy - ideály i realitou každodenního života. Každá si vytváří své vlastní představy o budoucnosti a životní plány, mezi něž patří samozřejmě i představy o způsobu rodinného života, o partnerovi a o dětech. Každá hledá v daných společenských podmínkách optimální způsob seberealizace, svoje znalosti a dovednosti uplatňuje nejen na pracovním trhu nebo při uspokojování svých zájmů a koníčků. V seberealizaci zpravidla hraje, nebo alespoň by mělo hrát, významnou roli manželské soužití a rodinný život s dětmi. Někteří je považují za hlavní životní náplň, někteří za zbytečný nebo okrajový způsob života nesouměřitelný s budováním osobní kariéry a rozvojem vlastního „subjektu“. Pro většinu našich mladých lidí však zůstává úspěšné manželství a rodina základem jejich životního uspokojení a štěstí, středem jejich životní dráhy a důležitým sociálním a zvláště citovým a morálním zázemím“ (Fialová a kol., 2000, s. 5).

I když se to tak v dnešní době nemusí zdát, „význam rodičovství a hodnota dítěte zůstává v české společnosti, stejně jako v dalších postsocialistických zemích, vysoká“ (Chaloupková, Šalamounová, 2004, s. 49). „Manželství a založení rodiny

zůstává součástí životních plánů většiny mladých lidí. Velká část z nich také upřednostňuje tradiční model dvoudětné rodiny. Od generace svých rodičů se ale liší zejména tím, že uskutečnění těchto životních plánů odkládají do vyššího věku, zpravidla po předchozím soužití s partnerem bez oddacího listu“ (Chaloupková, Šalamounová, 2004, s. 14).

Častěji se tedy u mladých lidí objevují nové trendy v soužití a to nesezdané soužití, kdy i ve společnosti dochází k toleranci takovýchto svazků. „Rostoucí tolerance netradičních forem rodinného chování, kterou projevují lidé s vyšším vzděláním, ale nemusí nutně znamenat, že tyto skupiny dávají netradičním formám rodinného chování přednost ve svém životě. Naopak z demografických statistik mimo jiné vyplývá, že děti mimo manželství rodí v České republice častěji ženy s nižším vzděláním. To ukazuje i na to, že současné změny demografického chování nelze vysvětlovat pouze důrazem na proměny hodnotových orientací, ale že se na nich podílí i řada dalších faktorů. Silná negativní souvislost nemanželské plodnosti se vzděláním může naznačovat, že jedním z faktorů, který se podílí na růstu mimomanželské plodnosti, je obtížná ekonomická situace některých vrstev“ (Chaloupková, Šalamounová, 2004, s. 49).

Mladí lidé kladou důraz na hodnoty rodičovství, ale také je pro ně velmi hodnotné vzdělání. V otázkách týkající se zakládání rodiny platí, že pokud jedinec dosáhne vyššího vzdělání, později vstupuje na trh práce, s čímž souvisí pozdější dosažení ekonomické nezávislosti, a také vstup do manželství, zakládání vlastní domácnosti a plánování rodičovství (Hašková, 2009, s. 89).

Okolnosti, které ovlivňují rozhodování o založení rodiny, Hašková redukuje na faktory:

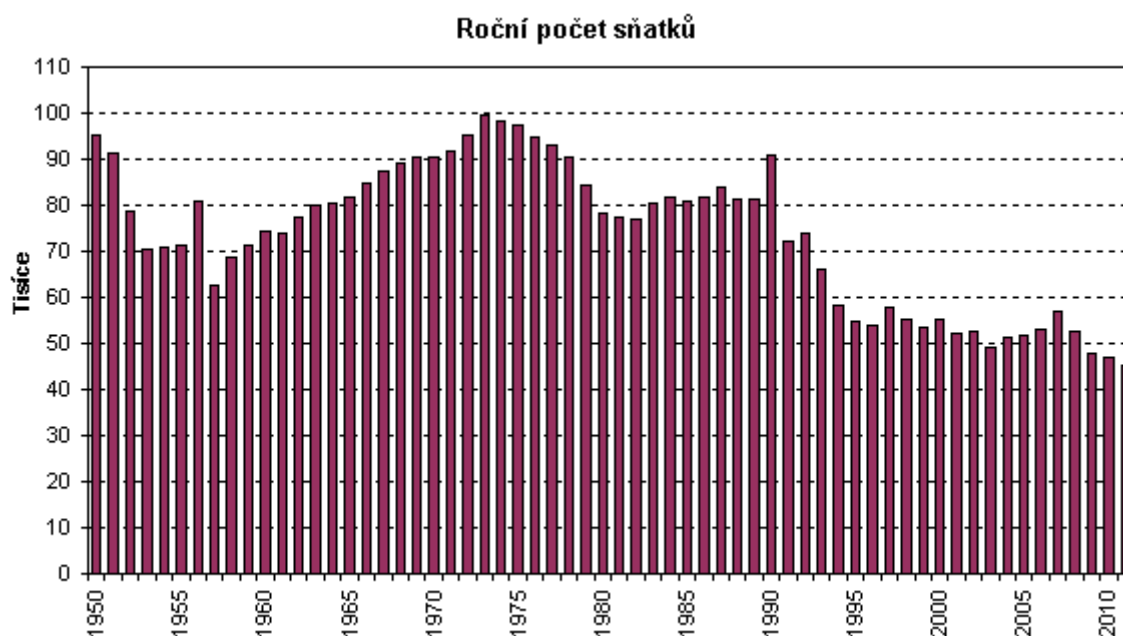
- faktor **situační**, který v sobě zahrnuje vliv partnerské, zdravotní či zaměstnanecké situace;
- faktor **ekonomický**, který souvisí s vlivem bytové a ekonomické situace
- faktor **ideový**, který zahrnuje vliv myšlenkových proudů a zaměření se na volnočasové činnosti;
- faktor **touhy po dítěti** (Hašková, 2009, s. 99-100).

4.1.1. Manželství a rodičovství

Manželství je společností uznáný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, který tvoří základ rodiny. Existují dvě formy manželství, které v sobě zahrnují vztah buď jednoho muže a jedné ženy, tzv. monogamie anebo jednoho muže a dvou nebo více žen, tzv. polygamie, jedné ženy s několika muži, tzv. polyandrie (Kalibová, 2009, s. 61). V České republice je právně uznáváno pouze manželství monogamní, tedy sňatek uzavřený mezi jednou ženou a jedním mužem.

Legalizace manželství se provádí ve většině případů sňatkem, který bývá spojen s určitými rituály, jež předcházejí např. námluvy a zasnoubení a dále pokračují samotnou svatbou. Dodávají manželství společenskou vážnost a zároveň tak i naznačují jeho budoucí společenské i ekonomické postavení. Muž a žena se jako manželé stávají příbuznými na nepokrevním základě a tím každý z nich získává další příbuzné (Kalibová a kol., 2009, s. 62).

Graf č. 2: roční počet sňatků od roku 1950-2011.

Pramen: Český statistický úřad (www.czso.cz)

„V některých evropských zemích je rodina chápána tradičně jako společenská jednotka tvořená manželským párem a dětmi. V těchto zemích vzniká nárok na dávky rodinám s dětmi zpravidla pouze v případě, že jsou partneři oddáni. Vyrůstá počet států, v nichž nejsou činěny žádné rozdíly mezi páry oddanými a neoddanými. V poslední době je v řadě zemí věnována zvýšená pozornost zabezpečení neúplných rodin, což podporuje porod dětí mimo manželství“ (Tomeš, 2010, s. 243-244).

Situace v České republice je taková, že určitá část populace nahrazuje manželství nesezdaným soužitím. Stále ale platí, že mladí lidé, kteří jsou dosud svobodní a bezdětní, plánují do budoucna své rodičovství ve spojitosti s uzavřením manželství (Hašková, 2009, s. 72). I přes výrazný růst podílu právě mladých bezdětných jedinců v české populaci je rodičovství stále považováno „za jednu ze základních komponent identity dospělého člověka, a znamená tak silnou sociální normu. Rodičovství může být dokonce chápáno jako nezbytná součást naplnění lidského života, případně i jako jeho poslání“ (Hašková, 2009, s. 109).

Přechod muže a ženy k rodičovství můžeme tedy vnímat jako hlavní životní událost v jejich životě. I když dochází k radostné události, může být tato situace pro budoucí rodiče velmi stresující, protože v životě páru dojde k mnoha změnám spojených s rodičovstvím, kterým se musí budoucí matka a otec přizpůsobit. Žena i muž na sebe přenášejí zodpovědnost za výchovu dítěte. Nastávají situace, kdy dochází k pochybnostem, zda jsou na rodičovství připraveni (Johns, Belsky, 2007, s. 71).

Uzavření sňatku a přechod k rodičovství v raném věku muže a ženy také negativně ovlivňuje profesionální šance těchto mladých jedinců. „Ztížená, přerušovaná nebo zastavená profesionální příprava nejen snižuje socioekonomické zařazení snoubenců“ (Možný, 2008, s. 224), ale také může poškodit jejich všeobecný kulturní kapitál. „Mladí snoubenci jsou ovšem také vesměs mentálně a osobnostně nezralí a mají v manželství nepřiměřená očekávání“ (Možný, 2008, s. 224). „Hledání kvality v partnerském vztahu, důraz na osobnost partnera a na vzájemný emocionální přínos jsou faktory, které je třeba při hledání příčin odkládání sňatků a snižujícího se počtu plozených dětí brát vážně (Rabušic, 2001, s. 217). Vzájemný výběr partnerů se „nemůže opřít o zažitou zkušenost, a ačkoli

je často motivem raného těhotenství u děvčat touha emancipovat se od rodičů a osvobodit se z jejich často nespořádaného manželství, už z ekonomických důvodů (a často i z bytových) zůstává mladý pár silně závislý na rodičích, což dále ztěžuje vzájemnou adaptaci“ (Možný, 2008, s. 224).

Tabulka č. 3: sňatky podle věku a vzdělání snoubenců.

Věk	VZDĚLÁNÍ ŽENICHA				VZDĚLÁNÍ NEVĚSTY			
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VŠ	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou	VŠ
16	-	-	-	-	4	-	-	-
17	2	-	-	-	13	-	-	-
18	19	6	2	-	106	39	12	-
19	24	27	12	-	146	97	110	-
20	42	64	41	-	119	163	332	-
21	48	122	136	3	112	244	554	4
22	36	195	220	12	97	299	819	101
23	66	276	359	47	96	337	1068	265
24	59	377	562	142	92	429	1289	591
25	77	505	739	347	93	461	1312	1073
26	77	601	883	533	101	472	1371	1368
27	73	681	1083	766	104	442	1384	1545
28	87	703	1205	908	71	435	1360	1522

Pramen: Český statistický úřad (www.czso.cz).

„Vyšší vzdělání je z hlediska fenoménu sňatečnosti a plodnosti důležitým faktorem zejména u žen. Vzdělanější ženy nepotřebují hledat na sňatkovém trhu partnera, který by jim pomohl k sociálnímu, majetkovému a statusovému vzestupu - jsou totiž vysoko i bez něj. Tyto ženy pak z tohoto hlediska manželství vlastně nepotřebují“ (Rabušic, 2001, s. 221) a často zůstávají bezdětné nebo upřednostňují nesezdané soužití.

„Moderní stát může v propopulační politice volbu celoživotní neprovdanosti znepříjemnit i vysokým zdaněním svobodných a bezdětných a tak tlačit na zvyšování sňatečnosti. Komunistický režim v Československu používal k tomuto tlaku i bytovou politiku: lidé, kteří nežili v manželství, neměli prakticky šanci byt získat“ (Možný, 2008, s. 213).

4.1.2. Porodnost

„Porodnost je jedním z klíčových demografických procesů, spolu s úmrtností představuje základní složku demografické reprodukce populací. Proces porodnosti kladně ovlivňuje populační růst: čím je více narozených, tím větší je populační růst, a naopak“ (Bábičková, nedatováno). „Úroveň porodnosti závisí na plodivosti neboli fekunditě, což je schopnost muže a ženy родit děti. Jejím výsledným efektem, vyjádřeným počtem narozených dětí, je plodnost neboli fertilita. Úroveň porodnosti je také ovlivněna vnějšími "nebiologickými" faktory jako např. populační politika státu, bytová situace partnerů, uplatnění na trhu práce, hodnotový systém partnerů, náboženské vyznání apod.“ (Demografie, nedatováno).

Konkretizovat cíle populační politiky v oblasti porodnosti je složité. Nelze např. odmítat nebo netolerovat nezadatelné právo rodičů mít tolik dětí, kolik sami chtějí mít. Z tohoto hlediska je hlavním cílem populační politiky vytvořit pro rodiny takové podmínky, aby mohly mít opravdu tolik dětí, kolik si přejí. Zároveň by ale nemělo docházet ke snižování jejich životní úrovně nebo k jiným negativním důsledkům. V této oblasti je populační politika úzce spojena s rodinnou politikou, která se zabývá celkovým fungováním rodiny (Kalibová a kol., 2009, s. 91).

Propopulační opatření populační politiky by mělo motivovat rodiče, aby zplodili více potomků. Tato motivace souvisí s náklady na děti, kdy by se tato opatření měla snažit náklady snižovat (Loužek, 2003, s. 44).

Pokud se muž a žena rozhodnou, že budou mít dítě, jedná se o velké životní rozhodnutí. „Narození dítěte znamená důležitou změnu v životě rodiny. Tato změna klade na rodinu nové nároky nejen z hlediska psychologického, ale i z hlediska hmotného zajištění. Narození a výchova dítěte představují zvýšení výdajů rodiny na ošacení, stravování a zpravidla i na bydlení“ (Tomeš a kol., 1995, s. 137).

Stát rodinám pomáhá tyto situace lépe zvládat a to prostřednictvím dávek a různých forem dětských přídatků. Prakticky ve všech zemích Evropy je toto převážně finanční zajištění podobné. Podobný je i trend, který směřuje k poklesu

této formy zajištění. Naopak systém dávek v mateřství se v jednotlivých zemích velice liší, přitom má ovšem spíše tendenci vzrůstat“ (Keller, 2006, s. 66).

Dávka, která je vyplácena při narození dítěte, „tzv. porodné, se poskytuje pouze v některých evropských zemích, a to zpravidla jako dávka jednorázová a v jednotné výši, pouze někdy v závislosti na majetkových poměrech. Jejím účelem je přispět rodině k úhradě zvýšených nákladů, jež vznikají v souvislosti s narozením dítěte, a současně usnadnit péči o novorozence“ (Tomeš, 2011, s. 200). V České republice je porodné určeno rodinám s nízkými příjmy² a tato dávka se vyplácí pouze při narození prvního dítěte ženě v rodině. „Porodné je stanoveno pevnou částkou a činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Narodilo-li se s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě nebo děti, činí výše porodného 19 500 Kč“ (Portál MPSV, 2012).

Je otázkou, do jaké míry je tato finanční pomoc ve formě dávky porodného motivující, když tato dávka je určena pouze některým rodinám. Stále častěji se ve společnosti objevuje názor, že „ekonomicky uvažující rodina si dítě prostě nepořídí. Z vývoje porodnosti je patrné, že ekonomicky racionálních rodin neustále přibývá. Právě bezdětné rodiny mají ze všech typů domácností zdaleka nejvyšší životní úroveň. Je tomu dokonce tak, že z hlediska životní úrovně bývá (a to nejen u nás) racionálnější zřeknout se dětí než vystudovat vysokou školu. Vysokoškoláci s dětmi si žijí v průměru hůře než bezdětné páry s nižším vzděláním“ (Keller, 2006, s. 34).

Současná situace v oblasti porodnosti v České republice je taková, že „ženy odkládají narození prvního dítěte - průměrný věk prvorodičky se zvýšil za poslední půlstoletí v průměru o pět let a v řadě společností překročil 27 let. Stále více žen si dovoluje mateřství až poté, co se pevně etablovaly v profesi a dosáhly plánovaného úspěchu“ (Možný, 2008, s. 199). Můžeme také říci, že pro podobu budoucí české populace je dosti významná skutečnost, že „na plodnost českých

² Nárok na porodné je vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v kalendářním čtvrtletí předcházejícím kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo, musí být nižší než 2,4násobek životního minima rodiny. Do rozhodného příjmu se nezapočítává rodičovský příspěvek a přídavek na dítě.

žen má výrazný vliv jejich vzdělání. Bohužel je to vliv negativní. Již po několik generací platí, že čím vzdělanější je žena, tím méně dětí pravděpodobně bude mít“ (Možný, 2008, s. 260). „Nízká plodnost a prodlužování období bezdětnosti mezi mladými lidmi tzv. odkládání rodičovství, se staly v posledních deseti letech v české společnosti široce diskutovanými tématy jak v odborných kruzích, tak i ve veřejných médiích“ (Hašková, 2009, s. 12).

4.1.3. Bytová politika

Rodičovství je spojeno se snahou o založení vlastní domácnosti. Před rokem 1989 bylo rodičovství jednou z možností, jak založit vlastní domácnost mimo rodičovský dům. V dnešní době je situace taková, že mnoho mladých lidí podmiňuje založení rodiny právě samostatným bydlením. Bytová politika tak vstupuje do rodičovských plánů mladých lidí, kteří samostatnou domácnost považují jako jednu z podmínek pro založení rodiny (Hašková, 2009, s. 82-83).

Bydlení se stává oblastí, která přispívá ke kvalitě rodinného života, partnerských vztahů, soužití generací a výchově dětí, ale také i ke kvalitě vzdělání či kulturního života (Krebs a kol., 2010, s. 399). Pořízení přiměřeného důstojného bydlení tedy můžeme označit za sociální událost, která se týká životního startu budoucích rodičů (Tomeš, 2010, s. 244).

Pro mladé páry je složité sehnat vhodné bydlení. Převážná část bytů či domů jsou z důvodu svého stáří ve špatném stavu a mladé rodiny nemají ve většině případů dostatek finančních prostředků na potřebnou rekonstrukci (Tomeš, 2011, s. 264). Pokud se jedná o nové byty či domy, situace je stejná. Z důvodu vysokých kupních cen si rodina nemůže takovéto bydlení pořídit. Nedostatek finančních prostředků, kterými disponují tyto mladé rodiny k zakoupení vlastního bytu či domu, lze „sice nahradit jakkoliv výhodnými půjčkami poskytovanými často s nejlepšími úmysly. Nelze však pominout, že znamenají zadlužování, které nepředstavuje nejlepší start rodiny“ (Císař, 2009).

V otázce nájemního či vlastnického bydlení Císař uvádí, že pro mladá začínající manželství je přijatelnější nájemní bydlení. Je to z toho důvodu, že

nájemní bydlení na rozdíl od vlastnického bydlení „umožňuje pružněji reagovat na předpokládané změny velikosti a struktury rodiny. Totéž platí i ve vztahu k mobilitě pracovních sil. Najmout jiný byt v jiném městě nebo regionu je, za jinak stejných podmínek, snadnější než prodej a následná koupě jiného domu nebo bytu. Nájemní bydlení je nejvhodnější formou bydlení většiny mladých“ (Císař, 2009).

Jako podporu a pomoc v oblasti bytové politiky nabízí stát prostřednictvím Státního fondu rozvoje bydlení novomanželům možnost novomanželské půjčky. Tento „úvěr lze poskytnout žadateli, který žije v manželství, ve kterém alespoň jeden z manželů nedovrší v roce podání žádosti 36 let, nebo nežije v manželství, nedovrší v roce podání žádosti 36 let, trvale pečuje alespoň o jedno nezletilé dítě a úvěr nebyl poskytnut druhému rodiči tohoto dítěte. Úvěr lze poskytnout do výše 300 000 Kč. Úvěr se úročí 2% úrokovou sazbou ročně.“ (Nařízení vlády č. 616/2004 Sb.). Pokud manželé využijí této půjčky, mohou z ní financovat koupi nebo výstavbu bytu v osobním vlastnictví, koupi nebo stavbu družstevního bytu anebo koupi rodinného domu s jedním bytem. Naopak tuto půjčku nelze využít k výstavbě rodinného domu ani k modernizaci stávajícího bydlení. Na půjčku nemají také nárok osoby, které jsou vlastníkem rodinného domu, bytu či bytového domu a osoby, které jsou nájemníky v družstevním bytě. Novomanželskou půjčku nelze poskytnout vícekrát jedné osobě a nelze ji použít na financování koupě nebo výstavby domu či bytu, na který již byl v minulosti Státním fondem rozvoje bydlení tento úvěr poskytnut (Novomanželská půjčka, 2012).

Další podporou v oblasti bydlení realizovanou státem je příspěvek na bydlení, který je určen rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy a přispívá na krytí nákladů na bydlení (Portál MPSV, 2013).

V oblasti bydlení je podpora mladých rodin s dětmi nebo mladých bezdětných manželů či párů nedostačující. Ve většině případů jsou mladí lidé odkázáni na pomoc své rodiny, než na pomoc státu. Anebo dochází k situacím, kdy ve snaze o samostatné zabezpečení rodiny tráví rodiče více času v práci s čímž je spojen nedostatek času na ostatní členy rodiny. Tím jsou ohroženy

i některé funkce rodiny. V druhém případě zase dochází k oddalování zakládání rodiny, kdy mladý bezdětný pár či manželé ve snaze se zabezpečit v oblasti bydlení dávají přednost práci před možností mít dítě.

Na podporu bydlení mladých rodin s dětmi či zatím bezdětných párů nebo manželů vznikají různé koncepce, projekty a návrhy, které se snaží v oblasti bytové politiky o zlepšení dosavadní situace. Ovšem tyto řešení jsou často velmi nákladná pro stát a jsou převážně určeny pro rodiny s nízkými příjmy.

Současná situace pro mladé, často vysokoškolsky vzdělané, lidi není nijak motivující a právě pro tyto budoucí rodiče zůstává tato oblast bydlení problémová.

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

V teoretické části diplomové práce jsme se zabývali rodinou, dále jsme se seznámili se sociální politikou a populační politikou.

Na teoretickou část navazuje výzkumná část, ve které bude popsána realizace výzkumného šetření. V této následující části diplomové práce se seznámíme s cíli a metodami výzkumného šetření, popisem výzkumného souboru a způsobem zpracování dat, dále analýzou a shrnutím výsledků.

5. Cíl výzkumného šetření

V této kapitole se seznámíme s cíli výzkumného šetření. Dále si stanovíme výzkumné otázky a hypotézy.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumné části je pomocí kvantitativního výzkumného šetření zjistit, jaké je povědomí o nástrojích populační politiky mezi mladými lidmi a jaké jsou představy mladých lidí do budoucna v oblasti zakládání rodiny.

Výzkumné otázky

Pro potřeby výzkumného šetření jsou stanoveny dvě výzkumné otázky, které vycházejí z cílů výzkumné části této diplomové práce. V úvodu výzkumného šetření byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

První výzkumná otázka zní: *Jaké je povědomí o konkrétních nástrojích populační politiky, které podporují zakládání rodiny, mezi mladými lidmi a jaký je jejich názor na tyto nástroje?*

Druhá výzkumná otázka zní: *Jaké jsou představy mladých lidí do budoucna týkajících se zakládání rodiny?*

Formulace hypotéz

Na základě výzkumných otázek byly v úvodu výzkumného šetření stanoveny hypotézy. Tyto hypotézy jsou jednoduše formulovány, aby mohlo dojít k jejich přehlednému zpracování a dále potvrzení jejich platnosti nebo neplatnosti.

H1: Mladí lidé mají dostatek informací o nástrojích populační politiky podporujících založení rodiny a na základě toho zastávají názor, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám s dětmi.

H2: Mladí lidé mají obecné povědomí o nástrojích populační politiky podporujících založení rodiny a na základě toho zastávají názor, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám s dětmi.

H3: Představa mladých lidí do budoucna spočívá nejdříve v dokončení studia na vysoké škole nebo vyšší odborné škole a poté v založení rodiny.

6. Metody výzkumného šetření

V následující části práce se seznámíme s kvantitativním výzkumem a konstrukcí dotazníku, protože výzkumná část diplomové práce byla provedena právě na základě kvantitativního výzkumu a dotazníkového šetření. Dále si popíšeme strukturu dotazníku, který byl pro tuto práci použit.

Kvantitativní výzkum

Pro výzkumnou část této diplomové práce byla použita metoda kvantitativního výzkumu a to z důvodu velikosti výzkumného souboru a možnosti potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz.

Kvantitativní výzkum v sociální sféře je inspirován kvantitativními přístupy k výzkumu v oblasti přírodních věd. Stejně jako přírodní vědy tak i sociální oblast

v kvantitativních výzkumech využívají metody měření a pozorování. Předpokládá se, že i lidské chování se dá měřit a do jisté míry předpovídat (Hendl, 2005, s. 46).

Kvantitativní výzkum je empirický výzkum, kde získaná data uvádíme v podobě čísel. Obecně můžeme říci, že kvantitativní výzkum nám podává informace o světě v číselných hodnotách a oproti tomu kvalitativní výzkum nám tyto informace dává ve formě slovní (Punch, 2005, s. 3).

Kvantitativní analýza dat je tedy analýzou numerických dat pomocí metod, které zahrnují buď jednoduchý popis jevu, který je v našem zájmu anebo hledání významných odlišností mezi více proměnnými či jednotlivými proměnnými (Teddlie, Tashakkori, 2008, s. 5).

Dotazník

Pro potřeby výzkumného šetření v této diplomové práci byla vybrána technika dotazníkového šetření. Je to nejčastěji využívaná technika v kvantitativním výzkumu, která slouží k sběru dat. Díky dotazníku získáme písemné odpovědi na naše otázky, které se vztahují buď k vnějším jevům (např. názory na sociální událost) anebo k vnitřním jevům (např. osobní postoje či motivace). Dotazník tedy obsahuje přesně formulované otázky, které jsou předem připravené a promyšleně seřazené. Data, která získáme dotazníkovým šetřením, mají podmíněnou platnost a musíme dbát také na jejich interpretaci, abychom dokázali odlišit objektivní zjištění od subjektivních názorů dotazovaných osob. Obecně platí, že díky dotazníku můžeme zjistit, co si vybraná skupina osob myslí, ale nezjistíme, proč si to myslí. Oproti této nevýhodě má dotazník ty výhody, že můžeme rychle a ekonomicky získat námi potřebné data a to i od velkého počtu respondentů (Chráska, 2007, s. 163-164).

Při tvorbě dotazníku je důležité, aby všechny otázky byly srozumitelné a jasné, proto je potřeba zohlednit i to, komu je dotazník předkládán (věk, vzdělání atd.). Otázky také musí být jednoznačné a celkově by dotazník neměl být příliš rozsáhlý. Výzkumník by se měl vyvarovat sugestivě odpovědí, aby nedocházelo k možnému ovlivnění dotazovaného. Dále by měly být jasné

stanoveny pokyny pro vyplnění dotazníku (Chráška, 2007, s. 169-170) a uvedeno, zda se jedná o dotazník anonymní.

Administrace dotazníku

Pro účely tohoto specifického výzkumného šetření byl zkonstruován dotazník, který obsahoval krátký úvod, v němž byli dotazovaní osloveni a požádáni o vyplnění anonymního dotazníku. Také zde bylo uvedeno, k čemu dotazník slouží a jak své odpovědi mají respondenti vyznačit. Stručně byli seznámeni s osobou autora.

Dotazníkové šetření bylo realizováno v období od listopadu 2012 do února 2013. Dotazníky byly distribuovány v tištěné podobě, kdy byly výzkumníkem osobně předány respondentům. Malé množství dotazníků bylo distribuováno i v elektronické podobě, kdy byl dotazník zaslán pomocí emailových adres vybraným respondentům. Dotazník má celkem 13 otázek, které jsou psány formou otázek uzavřených, tedy respondentům byl předem dán určitý počet možných odpovědí (Chráška, 2007, s. 166). U dvou otázek v dotazníku byla možnost svoji odpověď rozšířit o svoje znalosti nebo doplnit o svoje představy.

Struktura otázek v dotazníku

Dotazník má 13 uzavřených otázek, kdy pouze první otázka je zaměřena na základní údaje respondentů. Pro účely šetření nebylo potřebné zjišťovat žádné jiné základní údaje.

Otázky číslo 2, 3 a 4 jsou zaměřeny na informace, které souvisí se studiem na střední škole a na plány respondentů po ukončení tohoto období v oblasti dalšího studia, hledání zaměstnání či jiných plánů a také možného založení rodiny s ohledem na to, zda se takto rozhodují samostatně nebo je jejich volba ovlivněna někým dalším.

Následující otázka číslo 5 a otázky číslo 10, 11, 12 a 13 se týkají plánů dotazovaných do budoucího období, ve většině případů spojených se studiem na vysoké škole či vyšší odborné škole. Otázky jsou zaměřeny na hodnoty a plány

respondentů a to v oblasti týkající se zakládání rodiny, manželství, rodičovství a bytové situace. V otázce číslo 13 měli respondenti možnost, pokud si nevybrali z nabízených odpovědí, uvést svoje vlastní vyjádření k otázce.

Zbývající otázky číslo 6, 7, 8 a 9 souvisí s povědomím studentů o sociální a populační politice státu a o některých nástrojích populační politiky. V otázce číslo 7 měli respondenti možnost, pokud si vybrali danou odpověď, doplnit ji o své znalosti či povědomí.

Dotazník tvoří přílohu číslo 1.

7. Výzkumný soubor

V této kapitole se budeme zabývat popisem výzkumného souboru a také důvodem, proč byli vybráni právě studenti gymnázia.

Výzkumný soubor

Výzkumné šetření bylo zaměřeno na informovanost či povědomí o sociální a populační politice a jejich nástrojích mezi mladými lidmi. Dále také na budoucí plány mladých lidí v oblasti manželství, rodičovství, porodnosti a bytové politiky.

Do výběrového výzkumného souboru byli vybráni mladí lidé ve věku 18-20ti let z řad studentů gymnázia. Tento výběr byl záměrný, byli vybráni studenti čtvrtého ročníku gymnázia, tedy jedná se o tzv. maturitní ročník. Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 137 studentů a to z dvou prostějovských gymnázií.

Cyrilometodějské gymnázium

Cyrilometodějské gymnázium (dále jen CMG) a zároveň i mateřská škola sídlí v Prostějově. Jedná se o všeobecné gymnázium s rozšířenou výukou jazyků a informačních technologií. Gymnázium je osmileté a nabízí pro rodiče a jejich děti kvalitní vzdělání a křesťanskou výchovu. Škola se zaměřuje i na volný čas svých studentů a to prostřednictvím Školního klubu a Střediska volného času

Oáza. Pro starší studenty nejen z řad tohoto gymnázia škola zřizuje internetové stránky Informační centrum pro mládež Prostějov (CMG, 2013).

Gymnázium Jiřího Wolker

Gymnázium Jiřího Wolker (dále jen GJW) sídlí také přímo ve městě Prostějov. Gymnázium je všeobecné a nabízí studium osmileté nebo čtyřleté se zaměřením na oblasti humanitního i přírodovědného charakteru (GJW, nedatováno).

Z údajů získaných dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že do výzkumu se zapojilo celkem 76 dívek a 61 chlapců, tedy výzkumný soubor tvoří 55% dívek a 45% chlapců.

Tabulka č. 4: počet respondentů.

Gymnázium	Počet dívek	Počet chlapců
CMG	13	12
GJW	63	49
CELKEM	76	61

Studenti gymnázií byli vybráni záměrně. Jelikož gymnázium poskytuje všeobecné vzdělání, dá se očekávat, že většina studentů bude chtít pokračovat ve studiu na vysoké nebo vyšší odborné škole. Zaměření jejich dalšího studia je odvozeno od plánů do budoucna a svůj obor si vybírají podle různých kritérií. Většinou je to takový obor, který je baví a zajímá je a v kterém by do budoucna mohli najít uplatnění. Často studenti zohledňují i kritérium finanční, tedy zda je jejich budoucí obor dokáže finančně zabezpečit.

Maturitní ročník byl do výzkumného šetření zařazen z důvodu, že tito mladí lidé jsou ve věku 18-20ti let. Tedy jedná se o právně dospělé lidi, kteří se sami rozhodují a sami si plánují svoji budoucnost. Vstup do dospělosti je „pojímán jako

série dílčích přechodů, které zahrnují přijetí sociálních rolí, jejichž výkon je v dané společnosti spojován se statusem dospělého. Tento proces zahrnuje dvojí přesun: od ekonomické závislosti na rodičích k ekonomické nezávislosti a od orientační rodiny k založení vlastní prokreační rodiny. Tradičně je vstup do dospělosti spojován s ukončením studia, vstupem do zaměstnání, odstěhováním se od rodičů a vstupem do manželství a do rodičovství. Součástí sociální konstrukce vstupu do dospělosti jsou i představy, v jakém věku a v jakém pořadí se mají jednotlivé životní změny odehrávat“ (Chaloupková, 2010).

V posledních několika letech se tento proces vstupu do dospělosti výrazně prodlužuje a také se stává složitějším. V dnešní době velmi málo mladých lidí zakládá rodinu či se stává ekonomicky nezávislým na rodičích právě po ukončení střední školy, v našem případě gymnázia. Dochází ke změnám i v časování těchto jednotlivých kroků. Tyto změny souvisí se změnami na pracovním trhu, prodlužováním studia a i se změnami rodinného chování a proměnami hodnotových orientací mladých lidí (Chaloupková, 2010).

8. Způsob zpracování dat

V této kapitole si popíšeme způsob zpracování dat získaných dotazníkovým šetřením.

Zpracování dat

Před samotným zpracováním dat výzkumného šetření došlo ke kontrole vyplněných dotazníků. Všechny dotazníky byly vyplněny správně a tak mohly být do výzkumu zařazeny veškeré údaje získané z dotazníkového šetření.

Informace získané z dotazníkového šetření byly následně zapsány do tabulek, s kterými se dále pracovalo. Údaje byly tříděny podle odpovědí a podle pohlaví. Podle potřeby se s údaji dále pracovalo a zapisovaly se do tabulek či do grafů.

Každá otázka je vyhodnocena zvlášť, příslušné odpovědi jsou vyznačeny v grafech či tabulkách a poté slovně okomentovány. Výsledky některých otázek byly použity znovu i u jiných otázek a to pro lepší znázornění či pochopení.

Výsledky zaznamenávány v procentech jsou pro lepší přehlednost zaokrouhlovány. Pro potřebu výzkumného šetření jsou odpovědi vyhodnocovány a řazeny do tabulek či grafů podle pohlaví respondentů.

9. Analýza výsledků výzkumného šetření

V této kapitole popíšeme výsledky získané z dotazníkového šetření. Odpovědi na jednotlivé otázky budou zaznamenány do tabulek nebo do grafů a u některých otázek rozděleny také podle pohlaví respondentů. Údaje budou slovně okomentovány. Informace zjištěné z dotazníkového šetření srovnáme se stanovenými hypotézami a tímto hypotézy potvrdíme nebo vyvrátíme.

Hypotézy

H1: Mladí lidé mají dostatek informací o nástrojích populační politiky podporujících založení rodiny a na základě toho zastávají názor, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám dětmi.

H2: Mladí lidé mají obecné povědomí o nástrojích populační politiky podporujících založení rodiny a na základě toho zastávají názor, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám s dětmi.

H3: Představa mladých lidí do budoucna spočívá nejdříve v dokončení studia na vysoké škole nebo vyšší odborné škole a poté v založení rodiny.

Vyhodnocení otázky č. 2, 3 a 4

V této následující části práce se budeme zabývat vyhodnocením otázek č. 2, 3 a 4, které souvisí se zjištěním informací týkajících se plánů studentů po

ukončení studia na gymnáziu, a zda je toto jejich rozhodnutí ovlivněno někým jiným či se takto mladí lidé rozhodují sami. Také zjistíme, jaké jsou představy studentů o možném založení rodiny ihned po ukončení studia na střední škole.

Vyhodnocení otázky č. 2: Plány respondentů po ukončení studia na střední škole.

Otázka zněla: Po ukončení SŠ máte v plánu... K této otázce byly přiřazeny čtyři různé odpovědi, kdy si respondenti měli vybrat tu odpověď, která vystihuje jejich plány po ukončení studia na střední škole, resp. gymnázia.

Tabulka č. 5: Plány respondentů po ukončení studia na střední škole.

Odpověď	Dívky	Chlapci
hlásit se na VŠ nebo VOŠ, dále se vzdělávat	69	50
nejít na VŠ nebo VOŠ, ale najít si zaměstnání	4	6
ještě nejste rozhodnut/a, co budete dělat po ukončení SŠ	2	3
odjedete do ciziny (z důvodu vzdělávání, práce, cestování...)	1	2

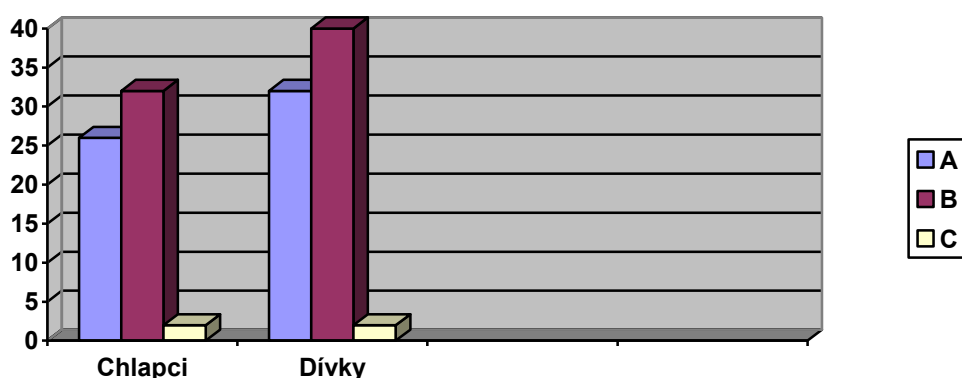
Odpověď A (hlásit se na VŠ nebo VOŠ, dále se vzdělávat) si zvolilo 69 dívek a 50 chlapců (87% ze všech respondentů). Druhou odpověď B (nejít na VŠ nebo VOŠ, ale najít si zaměstnání) volili 4 dívky a 6 chlapců (7% ze všech dotazovaných). Odpověď C (ještě nejste rozhodnut/a, co budete dělat po ukončení SŠ) si vybrali 2 dívky a 3 chlapci (4% ze všech studentů). Poslední odpověď D (odjedete do ciziny (z důvodu vzdělávání, práce, cestování...)) si zvolila 1 dívka a 2 chlapci (2% ze všech respondentů).

Ze zjištěných údajů je patrné, že většina dívek i chlapců (celkem 87% všech respondentů) plánuje po ukončení studia na gymnáziu pokračovat dále ve studiu na vysoké škole nebo na vyšší odborné škole. Pouze 18 studentů (13% ze všech dotazovaných) volilo jinou odpověď.

Vyhodnocení otázky č. 3: Způsob, jakým se respondenti rozhodují v otázkách týkajících se jejich budoucnosti po ukončení studia na střední škole.

Otázka zněla: V otázkách týkající se Vaší budoucnosti po ukončení SŠ se...
Zde měli respondenti na výběr ze tří možných odpovědí.

Graf č. 3: Způsob, jakým se respondenti rozhodují v otázkách týkajících se jejich budoucnosti po ukončení studia na střední škole.

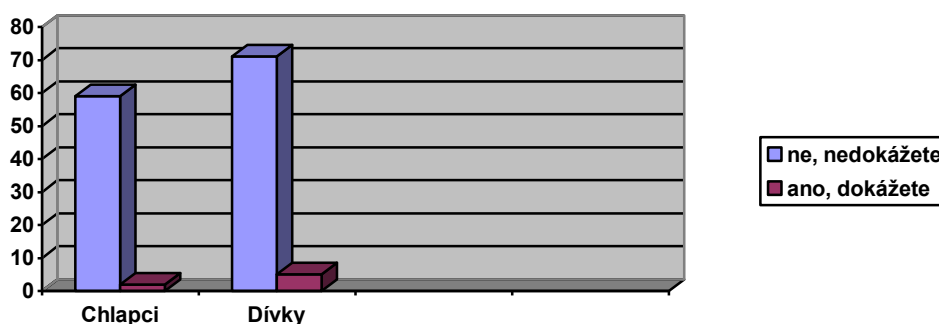
Odpověď A (rozhodujete sám/a, co budete dělat) volilo 32 dívek a 26 chlapců (42% ze všech dotazovaných). Odpověď B (rozhodujete převážně sám/a, ale necháte si poradit od rodičů či kamarádů) si zvolilo 40 dívek a 33 chlapců (54% ze všech respondentů) a poslední možnou odpověď C (Vaše rozhodování je převážně ovlivněno rodiči) volily pouze 4 dívky a 2 chlapci (4% všech dotazovaných).

Ze zjištěných údajů vyplývá, že větší část ze všech dotazovaných se při plánování své budoucnosti radí se svým okolím (kamarádi či rodiče), menší část své rozhodování nechává pouze na své volbě a jen velmi málo respondentů své rozhodování podřizuje volbě rodičů.

Vyhodnocení otázky č. 4: Představy respondentů o možném založení rodiny ihned po ukončení studia na střední škole.

Otázka zněla: Dokážete si představit, že byste ihned po ukončení SŠ měl/a založit rodinu? U této otázky byly dány dvě odpovědi.

Graf č. 4: Představy respondentů o možném založení rodiny ihned po ukončení studia na střední škole.

Odpověď A (ne, nedokážete) volilo 71 dívek a 59 chlapců (což je 95 % ze všech dotazovaných) a odpověď B (ano, dokážete) volilo pouze 5 dívek a 2 chlapci (5 % ze všech respondentů).

Z hodnot v grafu je patrné, že převážná část chlapců i dívek si nedokáže představit, že by po ukončení studia na gymnáziu měla založit rodinu. Studenti, kteří si zvolili odpověď B, patřili k těm studentům, kteří v otázce číslo 2 (Po ukončení SŠ máte v plánu) volili jinou odpověď než možnost dalšího studia na vysoké nebo vyšší odborné škole.

Vyhodnocení otázky č. 5, 10, 11, 12 a 13

V následující části práce bude provedeno vyhodnocení otázky č. 5 a dále otázek č. 10, 11, 12 a 13. Tyto otázky jsou zaměřeny na představy mladých lidí o založení rodiny během studia na vysoké nebo vyšší odborné škole. Dále se týkají oblasti manželství, očekávání pomoci a podpory a bytové situace v případě, že by tito studenti měli mít dítě. Poslední otázka je zaměřena na zjištění celkové budoucí představy mladých lidí o zakládání rodiny.

Vyhodnocení otázky č. 5: Představy respondentů o možném založení rodiny během studia na vysoké nebo vyšší odborné škole.

Otázka zněla: Dokážete si představit, že byste v průběhu studia na VŠ nebo VOŠ založil/a rodinu? Respondenti měli možnost na tuto otázku vybrat odpověď ze třech odpovědí.

Tabulka č. 6: Představy respondentů o možném založení rodiny během studia na vysoké nebo vyšší odborné škole.

Odpověď	Dívky	Chlapci
ano, dokážete	9	5
ano, dokážete, ale plánujete nejdříve dokončit studium	13	6
ne, určitě nedokážete, nejdříve budete chtít dokončit studium	54	50

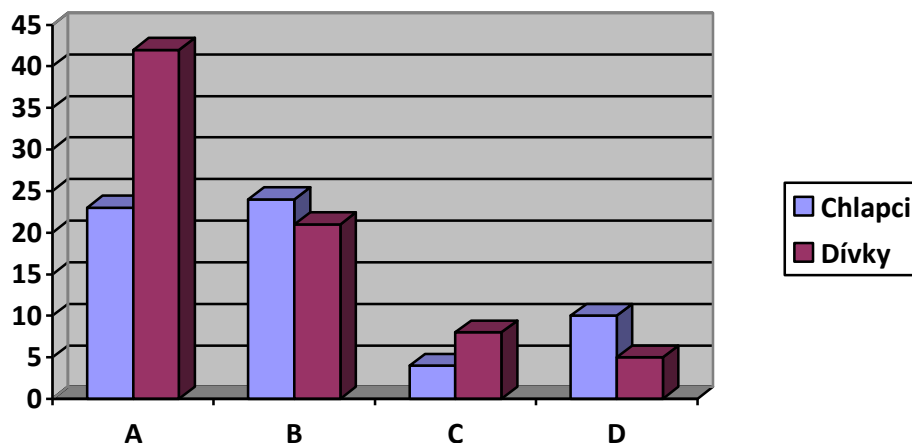
Odpověď A (ano, dokážete) si vybralo 9 dívek a 5 chlapců (což je 10% ze všech dotazovaných). Odpověď B (ano, dokážete, ale plánujete nejdříve dokončit studium) volilo 13 dívek a 6 chlapců (14% ze všech respondentů). Poslední možnou odpověď C (ne, určitě nedokážete, nejdříve budete chtít dokončit studium) si zvolilo 54 dívek a 50 chlapců (76% ze všech studentů).

Z údajů v tabulce vyplývá, že jak chlapci, tak i dívky dávají přednost dalšímu studiu před možností založit rodinu. Pouze 9 dívek a 5 chlapců si tuto možnost dokáže představit a to bez spojitosti s dalším studiem na vysoké nebo vyšší odborné škole. Tito studenti patří k těm, kteří si v otázce číslo 2 (Po ukončení SŠ máte v plánu) zvolili buď odpověď B (nejít na VŠ nebo VOŠ, ale najít si zaměstnání), C (ještě nejste rozhodnut/a, co budete dělat po ukončení SŠ) nebo D (odjedete do ciziny (z důvodu vzdělávání, práce, cestování...)).

Vyhodnocení otázky č. 10: Preference manželství u mladých lidí.

Otázka zněla: V případě, že budete v budoucnu mít dítě, budete preferovat vstup do manželství? Na tuto otázku měli respondenti dány čtyři různé odpovědi.

Graf č. 5: Preference manželství u mladých lidí.

Odpověď A (ano, budete a to určitě před narozením prvního dítěte) volilo 42 dívek a 23 chlapců (47% ze všech respondentů). Možnost B (ano, budete, ale není pro Vás důležité, kdy do manželství vstoupíte) si určilo 21 dívek a 24 chlapců (33% ze všech dotazovaných). Odpověď C (ne, nebudete) byla zvolena 8 dívkami a 4 chlapci (9% z celkového počtu studentů). Poslední odpověď D (nevíte, tuto situaci budete řešit až situace „mít dítě“ nastane) zvolilo 5 dívek a 10 chlapců (11% ze všech respondentů).

Údaje v grafu nám ukazují, že větší část dívek preferuje vstup do manželství ještě před narozením prvního dítěte. Naopak u chlapců můžeme vidět, že část z nich preferuje vstup do manželství před narozením prvního dítěte, ale také skoro stejná část chlapců nepovažuje za důležité, kdy k uzavření manželství dojde. Pouze 10% ze všech dívek a 7% ze všech chlapců do budoucna nebude preferovat v případě, že budou mít dítě, vstup do manželství. Jen 7% ze všech dívek si své rozhodnutí o vstupu do manželství ve spojitosti se situací „mít dítě“ nechává do doby, než tato situace nastane. Z řad chlapců si tuto možnost zvolilo 16%.

Vyhodnocení otázky č. 11: Očekávání mladých lidí v oblasti pomoci a podpory v případě, že by měli dítě.

Otázka zněla: V případě, že budete v budoucnu mít dítě, od koho budete očekávat největší pomoc a podporu? Respondenti měli možnost volit svoji odpověď ze čtyř různých odpovědí.

Tabulka č. 7- Očekávání mladých lidí v oblasti pomoci a podpory v případě, že by měli dítě.

Odpověď	Dívky	Chlapci
od své rodiny, od svého/své partnera/ky a jeho/její rodiny	41	23
od své rodiny, od svého/své partnera/ky a jeho/její rodiny a státu	20	14
od státu	0	0
budete spoléhat sám/sama na sebe	15	24

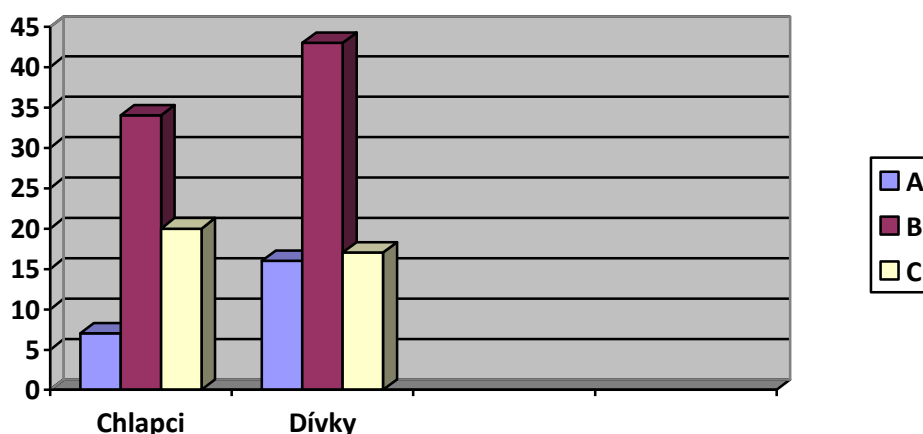
Odpověď A (od své rodiny, od svého/své partnera/ky a jeho/její rodiny) volilo 41 dívek a 23 chlapců (47% ze všech respondentů). Odpověď B (od své rodiny, od svého/své partnera/ky a jeho/její rodiny a státu) si zvolilo 20 dívek a 14 chlapců (25% ze všech dotazovaných). Odpověď C (od státu) nebyla zvolena žádnou dívkou a žádným chlapcem. Odpověď D (budete spoléhat sám/sama na sebe) byla zvolena 15 dívkami a 24 chlapci (28% ze všech studentů).

Z výsledků uvedených v tabulce je patrné, že velká část dívek (80%) bude spoléhat na svou rodinu, partnera a jeho rodinu, v některých případech i na stát. Ani jedna dívka a ani jeden chlapec nebude s pomocí a podporou spoléhat pouze na stát. Menší část ze všech dívek (19%) by chtěla v případě, že budou mít dítě, spoléhat pouze samy na sebe. Výsledky u chlapců jsou ve srovnání s dívkami odlišné. Větší část (61%) ze všech chlapců by očekávala pomoc a podporu ze strany rodičů, rodiny partnerky a státu. Zbýlých 39% chlapců by se chtělo v budoucnu spoléhat v této situaci pouze sami na sebe.

Vyhodnocení otázky č. 12: Představa mladých lidí o bydlení v případě, že by měli mít dítě.

Otázka zněla: V případě, že budete v budoucnu mít dítě, jaká by byla Vaše ideální představa bydlení? K této otázce byly dány tři možnosti, jak odpovědět.

Graf č. 6: Představa mladých lidí o bydlení v případě, že by měli mít dítě.

Odpověď A (ze začátku byste bydlel/a u rodičů, později si budete chtít najít vlastní byt či dům) byla zvolena 16 dívkami a 7 chlapci (17% ze všech respondentů). Odpověď B (chtěl/a byste bydlet sám/sama s partnerkou/em v bytě či domě) si zvolilo 43 dívek a 34 chlapců (56% ze všech dotazovaných) a poslední odpověď C (bydlení byste řešil/a až pokud by situace „mít dítě“ nastala) volilo 17 dívek a 20 chlapců (27% ze všech studentů).

Z údajů v grafu můžeme vidět, že většina dívek (57% ze všech dívek) i chlapců (56% ze všech chlapců) by v budoucnu preferovali samostatné bydlení s partnerem či partnerkou a dítětem. U rodičů by v takovéto situaci chtělo bydlet více dívek (21% ze všech dívek) než chlapců (11% ze všech chlapců). Zbylí respondenti (22% dívek a 33% chlapců) nad touto situací zatím nepřemýšlí a řešili by ji až v případě, že by měli mít dítě.

Vyhodnocení otázky č. 13: Celková představa mladých lidí o budoucím zakládání rodiny.

Otázka zněla: Jaká je Vaše představa do budoucna, co se týče zakládání rodiny? Respondenti měli možnost vybrat svou odpověď ze čtyř nabízených variant.

Tabulka č. 8: Celková představa mladých lidí o budoucím zakládání rodiny.

Odpověď	Dívky	Chlapci
chtěl/a byste nejdříve dokončit studium na VŠ nebo VOŠ, poté si najít zaměstnání a až budete zaopatřen/a, začnete plánovat zakládání rodiny	44	47
chtěl/a byste dokončit studium na VŠ nebo VOŠ a poté založit rodinu	23	8
ještě nevíte, nepřemýšlíte o tom	9	6
máte jinou představu - <i>prosím napište</i>	0	0

Odpověď A (chtěl/a byste nejdříve dokončit studium na VŠ, poté si najít zaměstnání a až budete zaopatřen/a, začnete plánovat zakládání rodiny) zvolilo 44 dívek a 47 chlapců (66% ze všech respondentů). Druhou možnost B (chtěl/a byste dokončit studium na VŠ a poté založit rodinu) volilo 23 dívek a 8 chlapců (23% ze všech dotazovaných). Odpověď C (ještě nevíte, nepřemýšlíte o tom) určilo 9 dívek a 6 chlapců (11% ze všech studentů). Poslední možnou odpověď D (máte jinou představu - *prosím napište*), kde byla ponechána možnost odpověď rozšířit o své představy, nevyužila žádná dívka a žádný chlapec.

Z informací uvedených v tabulce nám vyplývá, že převážná část dívek i chlapců by nejdříve chtěla dokončit další studium, poté si najít zaměstnání a finančně se zabezpečit. Více dívek (30% ze všech dívek) by chtělo pouze dokončit další studium a poté založit rodinu. Naopak takto by to chtělo méně chlapců (13% ze všech chlapců). Malá část dívek i chlapců o této situaci nepřemýšlí, tito studenti v otázce č. 2 (Po ukončení SŠ máte v plánu) volili buď

odpověď B (nejít na VŠ nebo VOŠ, ale najít si zaměstnání), C (ještě nejste rozhodnut/a, co budete dělat po ukončení SŠ) nebo D (odjedete do ciziny (z důvodu vzdělávání, práce, cestování...)). Žádný z dotazovaných ne zvolil možnost napsat svou konkrétní představu, která by se lišila od nabídnutých odpovědí.

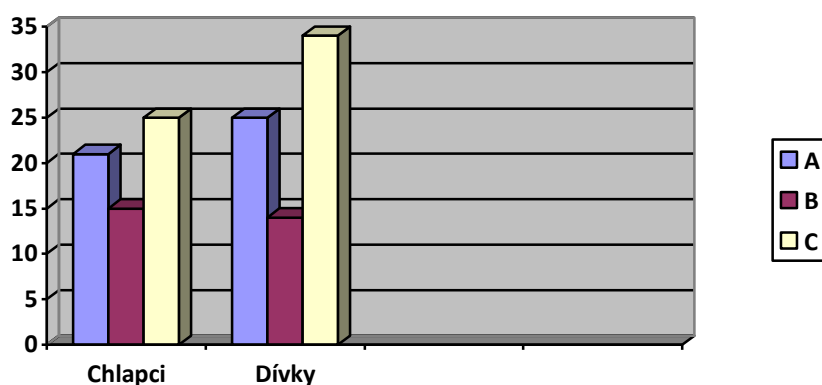
Vyhodnocení otázky č. 6, 7, 8 a 9

V této části vyhodnocení se seznámíme s podrobnými výsledky otázek č. 6, 7, 8 a 9. Otázky byly zaměřeny na zjišťování informovanosti, znalosti a povědomí o sociální a populační politice státu ve vztahu k rodině s dětmi a dále na oblast získávání informací a oblast znalostí o finanční podpoře ve formě porodního a novomanželských půjček mezi mladými lidmi.

Vyhodnocení otázky č. 6: Názor mladých lidí na sociální a populační politiku v oblasti pomoci a podpory rodin s dětmi.

Otázka zněla: Myslíte si, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám s dětmi? K této otázce byly přiřazeny tři různé odpovědi.

Graf č. 7: Názor mladých lidí na sociální a populační politiku v oblasti pomoci a podpory rodin s dětmi.

Odpověď A (nedokážete odpovědět, protože o sociální a populační politice státu toho moc nevíte) zvolilo 28 dívek a 21 chlapců (36% ze všech respondentů). Druhou odpověď B (myslíte si, že ne; víte, že stát rodinám s dětmi pomáhá, ale

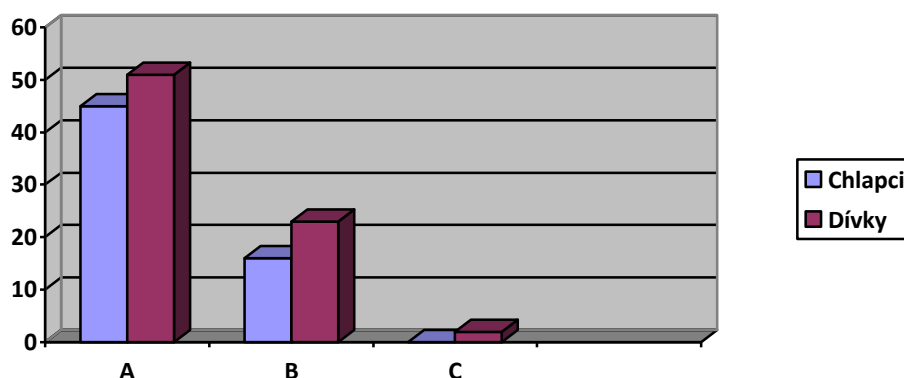
prozatím se o toto téma nezajímáte) si zvolilo 14 dívek a 15 chlapců (21% ze všech dotazovaných). Poslední možnost C (myslíte si, že ano; víte, že stát rodinám s dětmi pomáhá, ale prozatím se o toto téma nezajímáte) určilo 34 dívek a 25 chlapců (43% ze všech studentů).

Údaje v grafu nám ukazují, že větší část chlapců i dívek si myslí, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám s dětmi. Velká část studentů nedokáže odpovědět, protože o sociální a populační politice státu toho zatím moc nevědí. Nejméně zastoupenou odpovědí byla odpověď respondentů, kdy se domnívají, že sociální a populační politika státu se rodinám s dětmi věnuje nedostatečně.

Vyhodnocení otázky č. 7: Zisk informací o sociální a populační politice u mladých lidí.

Otázka zněla: Pokud byste chtěl/a získat konkrétní informace o tom, jaké používá soc. a populační politika státu nástroje ve vztahu k rodinám... Dotazovaní měli možnost na tuto otázku odpovědět prostřednictvím tří odpovědí.

Graf č. 8- Zisk informací o sociální a populační politice u mladých lidí.

První možnost A (hledal/a byste na internetu) si zvolilo 51 dívek a 45 chlapců (70% ze všech respondentů). Odpověď B (ptal/a byste se rodičů, kamarádů) volilo 23 dívek a 16 chlapců (29% ze všech dotazovaných). Poslední odpověď C (znáte organizace, kde lze tyto informace získat a využil/a byste jejich služby, *prosím*

napište, které organizace znáte) zvolily pouze 2 dívky a žádný chlapec (1% ze všech studentů).

Z údajů v grafu je patrné, že převážná většina chlapců i dívek by informace o sociální a populační politice státu hledala na internetu. Menší část studentů by se při získávání informací plata svých rodičů či kamarádů. Pouze 2 dívky uvedly, že znají organizace, které informace o sociální a populační politice státu poskytují. U této otázky byla možnost svoji odpověď rozšířit o znalosti, ale tato možnost nebyla využita.

Vyhodnocení otázky č. 8: Povědomí mladých lidí o dávce porodného.

Otázka zněla: Jedním nástrojem populační politiky je porodné. Kdo má podle Vašeho názoru nárok na tuto finanční částku? K této otázce byly dány čtyři možné odpovědi, kdy odpověď D byla podle české legislativy správná.

Tabulka č. 9: Povědomí mladých lidí o dávce porodného.

Odpověď	Dívky	Chlapci
rodina, ve které se narodí dítě, tato částka se vyplácí při narození každého dítěte v rodině	3	8
rodina, ve které se narodí dítě, tato částka se vyplácí pouze při narození prvního dítěte	28	13
rodina s nízkými příjmy, ve které se narodí dítě, tato částka je vyplácena při narození každého dítěte v rodině	2	3
rodina s nízkými příjmy, ve které se narodí dítě, tato částka je vyplácena pouze při narození prvního dítěte v rodině	43	37

Možnost A (rodina, ve které se narodí dítě, tato částka se vyplácí při narození každého dítěte v rodině) zvolily 3 dívky a 8 chlapců (8% ze všech dotazovaných). Druhou odpověď B (rodina, ve které se narodí dítě, tato částka se vyplácí pouze při narození prvního dítěte) volilo 28 dívek a 13 chlapců (30% ze všech respondentů). Odpověď C (rodina s nízkými příjmy, ve které se narodí dítě, tato částka je vyplácena při narození každého dítěte v rodině) určily 2 dívky a 3

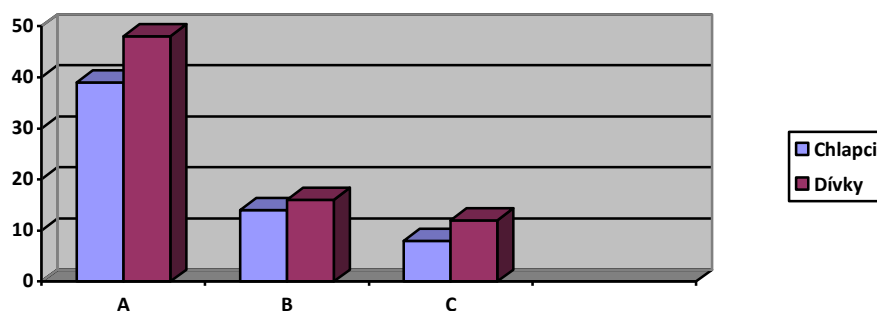
chlapci (4% ze všech studentů). Poslední, správnou, odpověď D zvolilo 43 dívek a 37 chlapců (58% ze všech dotazovaných).

Z tabulky můžeme vyčíst, že dívky i chlapci nejvíce (58%) volili odpověď D, která je správná. Druhou nejčastější odpovědí byla odpověď B (30%) a jen velmi malá část dotazovaných (12 %) volilo zbylé odpovědi.

Vyhodnocení otázky č. 9: Povědomí mladých lidí o novomanželské půjčce.

Otázka zněla: Dalším nástrojem populační politiky je možnost novomanželské půjčky. Kdo má podle Vašeho názoru na tuto půjčku nárok? Respondenti měli k této otázce výběr ze tří možných odpovědí.

Graf č. 9: Povědomí mladých lidí o novomanželské půjčce.

Odpověď A (novomanželé) zvolilo 48 dívek a 39 chlapců (64% ze všech dotazovaných). Možnost B (novomanželé, ale půjčka je podmíněna věkem, žadatel nesmí být starší 36 let) si vybralo 16 dívek a 14 chlapců (22% ze všech respondentů). Poslední odpověď C (novomanželé nebo samostatná osoba pečující o dítě, žadatel nesmí být starší 36 let) zvolilo 12 dívek a 8 chlapců (14% ze všech studentů). Tato odpověď je podle české legislativy správná

Z údajů uvedených v grafu můžeme vidět, že převážná část (64%) chlapců i dívek zastává názor, že na novomanželskou půjčku mají nárok novomanželé.

Menší část chlapců a dívek (22%) si vybralo druhou nabízenou odpověď a ještě méně studentů (14%) si zvolilo třetí odpověď, která je správná.

Potvrzení platnosti nebo neplatnosti stanovených hypotéz

Na základě námi stanovenými hypotézami v úvodu výzkumné části a analýzy dotazníkového šetření můžeme přistoupit k potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz.

Stanovené hypotézy

H1: Mladí lidé mají dostatek informací o nástrojích populační politiky podporujících založení rodiny a na základě toho zastávají názor, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám dětmi.

H2: Mladí lidé mají obecné povědomí o nástrojích populační politiky podporujících založení rodiny a na základě toho zastávají názor, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám s dětmi.

H3: Představa mladých lidí do budoucna spočívá nejdříve v dokončení studia na vysoké škole nebo vyšší odborné škole a poté v založení rodiny

Na základě výsledků získaných z dotazníkového šetření můžeme hypotézu H1 označit jako neplatnou a přijmout tak hypotézu H2. K tomuto zjištění jsme dospěli pomocí vyhodnocení otázek číslo 6, 7, 8 a 9 uvedených v dotazníku.

Hypotézu H3 přijímáme jako platnou a to na základě výsledků zjištěných pomocí otázek číslo 5, 10, 11, 12 a 13.

10. Shrnutí výsledků výzkumného šetření

V této kapitole si shrneme zjištěné výsledky z dotazníkového šetření.

Shrnutí výsledků u otázek č. 1, 2, 3 a 4

Dotazníkového šetření se zúčastnili studenti ve věku 18-20ti let, kteří studují poslední ročník gymnázia. Větší část respondentů byla tvořena dívkami (55%), chlapců bylo o něco méně (45%).

Převážná část (87% všech dotazovaných) má v plánu po ukončení střední školy pokračovat ve studiu na vysoké nebo vyšší odborné škole. Zbývající studenti (13%) plánují buď odcestovat do ciziny, najít si zaměstnání nebo stále ještě nejsou rozhodnutí, co budou po ukončení studia dělat.

V rozhodování o svých plánech do budoucna se mnoho studentů rozhoduje sama (42%) nebo si nechá poradit od rodičů či kamarádů (54%). Jen velmi málo studentů (4%) své rozhodování podřizuje vlivu svých rodičů.

Otázka týkající se založení rodiny ihned po ukončení studia na střední škole byla velkým množstvím respondentů (95%) zodpovězena záporně, tedy že si nedokážou představit založení rodiny. Kladně odpovědělo jen málo studentů (5%).

Shrnutí výsledků u otázek č. 5, 10, 11, 12 a 13

Z údajů zjištěných prostřednictvím dotazníkového šetření vyplývá, že většina dívek i chlapců (76% ze všech dotazovaných) si nedokážou představit, že by během studia na vysoké nebo vyšší odborné škole měli založit rodinu. Pouze malá část ze všech dotazovaných (10%) si tuto situaci dokáže představit a to bez spojitosti s dalším studiem.

V otázce týkající se vstupu do manželství preferují uzavření sňatku ještě před narozením prvního dítěte více dívky (55% ze všech dívek). Část chlapců (38% ze všech chlapců) také preferuje vstup do manželství ještě před narozením prvního dítěte. Ale pro skoro stejnou část z nich (39% ze všech chlapců) není

důležité, kdy do manželství vstoupí. Zbylí respondenti nebudou preferovat uzavření sňatku vůbec anebo o této budoucí situaci zatím nepřemýšlí.

Největší pomoc a podporu by převážná většina dívek (80%) a také chlapců (61%) očekávala od rodiny, rodiny partnera a státu. Část chlapců a dívek (28% ze všech dotazovaných) by se chtělo v budoucnu spoléhat jen sami na sebe.

Více jak polovina chlapců a dívek (56% ze všech respondentů) by v situaci, kdyby měli dítě, chtěli bydlet osamoceně s partnerem či partnerkou ve vlastní domácnosti v bytě či domě. Zbylí respondenti by volili možnost bydlení u rodičů anebo by otázku bydlení řešili až pokud by nastala situace, že by měli dítě.

Založit rodinu by chtěla převážná část respondentů (66%) až po ukončení dalšího vzdělání, nalezení zaměstnání a celkového zaopatření se. Menší počet dotazovaných (22%) by chtěl založit rodinu po vystudování vysoké či vyšší odborné školy. Zbylí studenti (11%) o tomto tématu zatím nepřemýšlí.

Shrnutí výsledků u otázek č. 6, 7, 8 a 9

Z údajů zjištěných pomocí dotazníkového šetření jsme zjistili, že větší část studentů (43%) zastává názor, že sociální a populační politika státu se rodinám s dětmi věnuje dostatečně. Opačný názor, tedy že se sociální a populační politika státu rodinám s dětmi věnuje nedostatečně, zastává 21% ze všech dotazovaných. Zbylí studenti zvolili odpověď, kdy pro nedostatečné znalosti sociální a populační politiky státu nedokážou odpovědět.

Pokud by studenti chtěli získat informace o nástrojích a možnostech sociální a populační politiky státu ve vztahu k rodinám s dětmi, nejvíce (70% ze všech dotazovaných) by využili možnost získání těchto informací na internetu. Menší část (29%) studentů by sháněla informace od rodičů či kamarádů a pouze 2 studenti uvedli, že znají organizace, které tyto informace poskytují, ale neuvedli, které to konkrétně jsou.

Na otázku týkající se finanční podpory ve formě porodného odpovědělo správně 58% studentů. Ostatní studenti volili jiné odpovědi, které však z hlediska české legislativy nejsou správné.

Většina studentů (64%) zastává názor, že na novomanželskou půjčku mají nárok novomanželé. Tato odpověď však nebyla správná. Správnou odpověď si vybralo jen 14% dotazovaných.

Závěrem můžeme říci, že mladí lidé ve věku 18-20ti let studující na gymnáziu mají obecné povědomí o nástrojích sociální a populační politiky státu a zastávají převážně názor, že sociální a populační politika státu se rodinám s dětmi věnuje dostatečně.

V oblasti zakládání rodiny plánují mladí lidé nejdříve vystudovat a ukončit vzdělání na vysoké či vyšší odborné škole a teprve potom založit rodinu. I přes oddalování zakládání rodiny a odlišnému časování těchto životních událostí jsou u mladých lidí hodnoty, jako je manželství a rodičovství, stále velmi důležité.

Závěr

V teoretické části této diplomové práce jsme se zabývali v první kapitole vymezením základních pojmů, které úzce souvisí s tématem této práce. Druhá kapitola se věnovala rodině, popisu její tradiční, moderní a postmoderní podobě. Dále jsme se také v této kapitole seznámili s problémy, které se týkají současné podoby rodin. Třetí kapitola byla zaměřena na sociální politiku státu, především na její principy, funkce a nástroje, které souvisí s rodinou. Čtvrtá kapitola teoretické části této diplomové práce popisovala populační politiku státu se zaměřením na oblast zakládání rodiny a s tím spojené manželství, rodičovství, porodnost a bytovou politiku ve vztahu k mladým lidem.

Na část teoretickou navazovala část výzkumná. Cílem výzkumné části bylo pomocí kvantitativního výzkumného šetření zjistit, jaká je informovanost či povědomí mezi mladými lidmi o nástrojích sociální a populační politiky a jaké jsou představy mladých lidí do budoucna v oblasti zakládání rodiny. Výzkumná část dále obsahovala metody výzkumného šetření, popis výzkumného souboru a způsob zpracování dat, dále analýzy a shrnutí výsledků kvantitativního výzkumného šetření.

Na základě výsledků zjištěných pomocí kvantitativního výzkumného šetření můžeme konstatovat, že mladí lidé mají obecné povědomí o možnostech a nástrojích sociální a populační politiky státu a zastávají názor, že tyto politiky se rodinám s dětmi věnují dostatečně. Protože o založení rodiny zatím nepřemýšlejí, nemají potřebu toto povědomí dále rozšiřovat a získávat konkrétní informace.

Také můžeme říci, že mladí lidé chtějí v budoucnu založit rodinu a hodnoty rodičovství a manželství jsou pro ně stále důležité. Avšak před tyto hodnoty staví hodnotu vzdělání. Vzdělání je pro ně prioritou hlavně z důvodu budoucího lepšího uplatnění na trhu práce a s tím spojená i možnost lepšího finančního zabezpečení. Mladí lidé jsou si vědomi, že v oblasti založení rodiny nemůžou očekávat pomoc a podporu pouze ze strany státu a chtějí být soběstační. Ovšem tato situace s sebou přináší i jistá negativita, jako je např. oddalování rodičovství, nízká

plodnost, bezdětnost, rozvodovost nebo nové formy soužití nahrazující manželství.

Dá se předpokládat, že podoba rodin se bude i nadále vyvíjet a je otázkou, kam tento vývoj bude směřovat. Stát se v této oblasti zaměřuje spíše na podporu již vzniklých rodin, a to i ve formě neúplných rodin, a jen velmi malá pozornost je prostřednictvím populační politiky věnována mladým začínajícím rodinám. Navíc tato pomoc či podpora ze strany státu je často omezena jen pro vybranou skupinu osob a pro mladou generaci, která založení rodiny podmiňuje dokončením vzdělání na vysoké či vyšší odborné škole, není nijak motivující.

Cíl, který byl v úvodu této diplomové práce stanoven, se podařilo splnit. Získané výsledky z dotazníkového šetření budou nabídnuty gymnáziím, na kterých došlo k realizaci výzkumného šetření. Výsledky poslouží pedagogům a studentům k reakci, diskuzi a zamyšlení, proč tato mladá generace zastává tyto názory a zda je vůbec nějaká možnost, jak tyto mladé lidi motivovat k hodnotám spojených se zakládáním rodiny.

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní zdroje:

Fialová, L., Hamplová, D., Kučera, M., Vymětalová, S. (2000). *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, Praha: Slon.

Giddens, A. (2000). *Unikající svět*. Praha: Slon.

Hašková, H. (2009). *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Slon.

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

Chaloupková, J., Šalamounová, P. (2004). *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Chráska, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing.

Johns, S. E., Belsky, J. (2007). Life Transitions: Becoming a Parent. In Salmon C. A., Shackelford, T. K. (Eds.), *Family Relationships : An Evolutionary Perspective* (s. 71-90). New York: Oxford University Press, Inc.

Kalibová, K., Pavlík, Z., Vodáková, A. (2009). *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Slon.

Keller, J. (2006). *Soumrak sociálního státu*. Praha: Slon.

Knausová, I. (2005). *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci - Pedagogická fakulta.

- Kraus, B., Poláčková, V. a kol. (2001). *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido.
- Krebs, V. a kol. (2010). *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- Loužek, M. (2003). *Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hálky.
- Matoušek a kol. (2007). *Základy sociální práce*. Praha: Portál.
- Matoušek, O. (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon.
- Matoušek, O. (2008). *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.
- Možný, I. (2008). *Rodina a společnost*. Praha: Slon.
- Potůček, M. (1995). *Sociální politika*. Praha: Slon.
- Punch, K. F. (2005). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. London: SAGE Publications, Ltd.
- Rabušic, L. (2001). *Kde ty všechny děti jsou?* Praha: Slon.
- Teddle, Ch., Tashakkori, A. (2008) *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. California: SAGE Publications, Inc.
- Tomeš, I. a kol. (1995). *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Všehrad.
- Tomeš, I. (2011). *Obory sociální politiky*. Praha: Portál.
- Tomeš, I. (2010). *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál.

Internetové zdroje:

Bábíčková, A. (nedatováno): Porodnost a plodnost [on-line]. Dostupné 13. 4. 2013 z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=243&lst=119>.

Bartoňová, M. (2008): Sborník s kongresu Pardubice 2008 - Populační politika [on-line]. Dostupné 16. 3. 2013 z <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2008100902>.

Císař, J. (2009): Bydlení jako součást propopulační a prorodinné politiky [on-line]. Dostupné 13. 4. 2013 z http://www.csrb.cz/prispevky%5Cpropopulacni_politika.pdf.

Cyrlometodějské gymnázium a mateřská škola v Prostějově (2013): Poslání školy [on-line]. Dostupné 6. 4. 2013 z <http://www.cmg.prostejov.cz/poslani-skoly.php>.

Český statistický úřad (2013): Sňatečnost [on-line]. Dostupné 1. 4. 2013 z <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost>.

Český statistický úřad (2011): Sňatky podle věku a vzdělání snoubenců [on-line]. Dostupné 1. 4. 2013 z <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4019-11>.

Český statistický úřad (2013): Rozvodovost [on-line]. Dostupné 30. 3. 2013 z <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>.

Český statistický úřad (2012): Rozvody podle věku muže v letech 1950 - 2011 [on-line]. Dostupné 1. 4. 2013 z <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/4032-12>.

Český statistický úřad (2012): Rozvody podle věku ženy v letech 1950 - 2011 [on-line]. Dostupné 1. 4. 2013 z <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/4032-12>.

Demografie (nedatováno): Porodnost [on-line]. Dostupné 1. 4. 2013 z http://www.demografie.info/?cz_porodnost=&PHPSESSID=dccb9f08e8cd6c53567572514dcb43d1.

Gymnázium Jiřího Wolkerova (nedatováno): Historie školy [on-line]. Dostupné 6. 4. 2013 z <http://www.gjwprostejov.cz/minulost-a-soucasnost-gjw>.

Hašková, H. (2003): K genderovým aspektům bezdětnosti [on-line]. Dostupné 31. 3. 2013 z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=154&lst=106>.

Chaloupková, J. (2006): Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů [on-line]. Dostupné 31. 3. 2013 z http://sreview.soc.cas.cz/uploads/662faba09afbab130d7452e72004b5709000cea1_612_08Chaloupkova20.pdf.

Chaloupková, J. (2010): Vstup do dospělosti – co znamená být dospělý podle Evropského sociálního výzkumu 2006 [on-line]. Dostupné 6. 4. 2013 z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=366&lst=116>.

Juříčková, L. (2005): ANALÝZA: Bezdětnost v České republice [on-line]. Dostupné 31. 3. 2013 z http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=118.

Maříková, H., Vohlídalová, M. (2011): Nestabilita partnerských soužití: rozpady kohabitací a rozvody manželství [on-line]. Dostupné 31. 3. 2013 z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=482&lst=117>.

Mlčoch, Z. (nedatováno): Singles - proč jsou někteří lidé raději sami? [on-line]. Dostupné 31. 3. 2013 z <http://www.generacesingles.cz/index.php?p=clankyosingles&page=3&id=60>.

MPSV (2005): Národní koncepce rodinné politiky [on-line]. Dostupné 29. 3. 2013 z http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf.

Novomanželská půjčka online (2012): Novomanželská půjčka od státu [on-line]. Dostupné 13. 4. 2013 z <http://www.novomanzelska-pujcka-online.cz/>.

Portál MPSV (2012): Porodné [on-line]. Dostupné 6. 4. 2013 z <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>.

Portál MPSV (2013): Příspěvek na bydlení [on-line]. Dostupné 15. 4. 2013 z http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni.

Šťastná A. (nedatováno): Rozvodovost [on-line]. Dostupnost 30. 3. 2013 z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=246&lst=119>.

Nařízení vlády o použití prostředků Státního fondu rozvoje bydlení formou úvěru na úhradu části nákladů spojených s výstavbou nebo pořízením bytu některými osobami mladšími 36 let. Nařízení vlády č. 616/2004 Sb. v účinném znění ke dni 13. 4. 2013.

Příloha číslo 1

Dotazník

Vážení studenti,

pro zpracování tématu mé diplomové práce Vás prosím o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Vámi vybrané odpovědi prosím zakroužkujte. Děkuji Vám za Váš čas, Bartošová G., studentka CMTF UP v Olomouci, obor Charitativní a sociální práce.

1.) Pohlaví:

- a.) žena
- b.) muž

2.) Po ukončení SŠ máte v plánu:

- a.) hlásit se na VŠ nebo VOŠ, dále se vzdělávat
- b.) najít na VŠ nebo VOŠ, ale najít si zaměstnání
- c.) ještě nejste rozhodnut/a, co budete dělat po ukončení SŠ
- d.) odjedete do ciziny (z důvodu vzdělávání, práce, cestování...)

3.) V otázkách, týkající se Vaši budoucnosti po ukončení SŠ, se:

- a.) rozhodujete sám/a, co budete dělat
- b.) rozhodujete převážně sám/a, ale necháte si poradit od rodičů či kamarádů
- c.) Vaše rozhodování je převážně ovlivněno rodiči

4.) Dokážete si představit, že byste ihned po ukončení SŠ měl/a založit rodinu?

- a.) ne, nedokážete
- b.) ano, dokážete

5.) Dokážete si představit, že byste v průběhu studia na VŠ nebo VOŠ založil/a rodinu?

- a.) ano, dokážete
- b.) ano, dokážete, ale plánujete nejdříve dokončit studium
- c.) ne, určitě nedokážete, nejdříve budete chtít dokončit studium

6.) Myslíte si, že sociální a populační politika státu se dostatečně věnuje rodinám s dětmi?

- a.) nedokážete odpovědět, protože o sociální a populační politice státu toho moc nevíte
- b.) myslíte si, že ne; víte, že stát rodinám s dětmi pomáhá, ale prozatím se o toto téma nezajímáte
- c.) myslíte si, že ano; víte, že stát rodinám s dětmi pomáhá, ale prozatím se o toto téma nezajímáte

7.) Pokud byste chtěl/a získat konkrétní informace o tom, jaké používá soc. a populační politika státu nástroje ve vztahu k rodinám:

- a.) hledal/a byste na internetu
- b.) ptal/a byste se rodičů, kamarádů
- c.) znáte organizace, kde lze tyto informace získat a využil/a byste jejich služby, *prosím napište, které organizace znáte:*

8.) Jedním nástrojem populační politiky je porodné. Kdo má podle Vašeho názoru nárok na tuto finanční částku?

- a.) rodina, ve které se narodí dítě, tato částka se vyplácí při narození každého dítěte v rodině
- b.) rodina, ve které se narodí dítě, tato částka se vyplácí pouze při narození prvního dítěte
- c.) rodina s nízkými příjmy, ve které se narodí dítě, tato částka je vyplácena při narození každého dítěte v rodině
- d.) rodina s nízkými příjmy, ve které se narodí dítě, tato částka je vyplácena pouze při narození prvního dítěte v rodině

9.) Dalším nástrojem populační politiky je možnost novomanželské půjčky. Kdo má podle Vašeho názoru na tuto půjčku nárok?

- a.) novomanželé
- b.) novomanželé, ale půjčka je podmíněna věkem, žadatel nesmí být starší 36 let
- c.) novomanželé nebo samostatná osoba pečující o dítě, žadatel nesmí být starší 36 let

10.) V případě, že budete v budoucnu mít dítě, budete preferovat vstup do manželství?

- a.) ano, budete a to určitě před narozením prvního dítěte
- b.) ano, budete, ale není pro Vás důležité, kdy do manželství vstoupíte
- c.) ne, nebudete
- d.) nevíte, tuto situaci budete řešit až situace „mít dítě“ nastane

11.) V případě, že budete v budoucnu mít dítě, od koho budete očekávat největší pomoc a podporu?

- a.) od své rodiny, od svého/svého partnera/ky a jeho/její rodiny
- b.) od své rodiny, od svého/svého partnera/ky a jeho/její rodiny a státu
- c.) od státu
- d.) budete spoléhat sám/sama na sebe

12.) V případě, že budete v budoucnu mít dítě, jaká by byla Vaše ideální představa bydlení?

- a.) ze začátku byste bydlel/a u rodičů, později si budete chtít najít vlastní byt či dům
- b.) chtěl/a byste bydlet sám/sama s partnerkou/em v bytě či domě
- c.) bydlení byste řešil/a až pokud by situace „mít dítě“ nastala

13.) Jaká je Vaše představa do budoucna, co se týče zakládání rodiny?

- a.) chtěl/a byste nejdříve dokončit studium na VŠ nebo na VOŠ, poté si najít zaměstnání a až budete zaopatřen/a, začnete plánovat zakládání rodiny

- b.) chtěl/a byste dokončit studium na VŠ nebo na VOŠ a poté založit rodinu
- c.) ještě nevíte, nepřemýšlíte o tom
- d.) máte jinou představu - *prosím napište:*

Ještě jednou Vám moc děkuji za vyplnění dotazníku.

Anotace: Diplomová práce s názvem *Koncepce populační politiky jako součásti sociální politiky státu a informovanost mladých lidí o její realizaci* je rozdělena na teoretickou část a výzkumnou část. V teoretické části je popsána rodina, její typy, funkce a současné problémy. Dále se v této práci pojednává o sociální politice státu, o jejích principech, funkcích a nástrojích a populační politice státu a jejích nástrojích v oblasti zakládání rodiny ve vztahu k mladým lidem. Výzkumná část této diplomové práce je zaměřena na kvantitativní šetření, jehož cílem bylo zjistit, jaká je informovanost či povědomí mezi mladými lidmi o nástrojích sociální a populační politiky a jaké jsou představy mladých lidí do budoucna v oblasti zakládání rodiny.

Klíčová slova: rodina, problémy současné rodiny, sociální politika, populační politika, zakládání rodiny, mladí lidé.

Annotation: The diploma thesis titled *The concept of population policy as part of state social policy and awareness for young people about its implementation* is divided into theoretical and practical part. The theoretical part describes the family, its types, functions and current problems. Further this work deals with the social policy of the state of its principles, features and tools, and the population policy of the state and its instruments for starting a family in relation to young people. The research part of this thesis is focused on the quantitative survey, which aimed to find out the information and awareness among young people about the tools of social and population policies and what are the ideas for the future of young people in starting a family.

Keywords: family, the problems of the contemporary family, social policy, population policy, starting a family, young people.